Poštarina plaćena u gotovom.

ŽIVOT

G. XIII. OŽUJAK 1932. BR. 3.

Sadržaj

IZLAZI U ZAGREBU DESET PUTA NA GODINU.

Uredništvo i uprava »ŽIVOTA«: Zagreb I 147, Palmotićeva 31.

Urednik Karlo Grimm D. I.

Pretplata 50 Dinara. Omladini 30 Dinara.

Pojedini broj 5 dinara.

ISTINA ĆE VAS OSLOBODITI!

Objavljena istina — spasiteljica svijeta.

TKO će naći bujicu riječi, da barem donekle iskaže, što je istina za ljudsko srce. Kad je onaj velikan staroga svijeta našao samo jedan prirodni zakon, trčao je kao mahnit sirakuskim ulicama te vikao iz svega grla: »Heureka, heureka!« Shema povjesnice čovječanstva glasi: na svjetskoj pozornici javlja se čovjek te uzdiše za njom, za Istinom, i, kad je toliko puta zašao stramputicom, bio prevaren, pokušao se predati ravnodušnosti skepticizma, ali opet gonjen neodoljivom privlačljivosti toga suverena nad suverenima — Istinom. opet i opet je tragao za njom. Sa srednjevječnim mistikom Henrikom Suzom ljubio bi svaki trag njezinih nogu. »Stvorila si nas za se. i nemirno je srce naše, dok se ne smiri u Tebi, o vječna Istino!«

Na usta svojih najboljih ispovjedio je već u ranoj svojoj mladosti ljudski rod, a pravo mu davala sva kasnija pokoljenja do dana današnjega, da mu je Istina doduše potrebna kao korica kruha, ali da je jednako kao i hljeb tek — dar s neba! Kraj svega umskoga napora i nastojanja, kraj svega sijanja, kojim ovaj svijet baca sjeme spoznanja u oranicu naših duša, i kraj svega zalijevanja individualnim prerađivanjem, ipak za potpuno zreo plod treba bezuvjetno — »lumen de coelo«, na kojega će svijetlu i toplini izgubiti smrtno blijedilo te zadobiti zdravu boju i životnu snagu. I za nju, za istinu vrijedi ona: »Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat — Deus!«[1]

Tako Fedon raspravljajući s Ehekratom o besmrtnosti duše pripovijeda, kako se njihov prijatelj Simija složio sa Sokratom, da je u zadnjim pitanjima — a bez tih se ljudski duh nikada ne smatra u posjedu istine — »sigurno znanje u sadašnjem životu ili nemoguće ili vrlo teška stvar.« Stoga da čovjeku ne preostaje drugo nego, ili da se upre na manje više nesigurno ljudsko mnijenje, ili da dobije nešto sigurno odozgora, s neba objavljeno: »Jer treba« (da čovjek, ako mu je drugo nemoguće!)« prihvati od ljudskih mišljenja najbolje i najprokušanije pa da se dade njime kroz ovaj život pun opasnosti nositi kao na lađici, osim ako bi tkogod mogao da kroza nj prođe sigurnije i neopasnije na čvršćem brodu kakove božje objave (logou theiou tinos).«[2] A u dijalogu »Alkibiades« raspravlja Sokrat s Alkibijadom te veli: »... pošten je i pravedan onaj, tko zna, što treba činiti i kako govoriti i s bogovima i s ljudima.« Nato provaljuje na Alcibijadova usta »anima naturaliter christiana« te on prihvaća ovako: »Kad će dakle doći to vrijeme, Sokrate, i tko će nas poučiti? Ja bih veoma rado vidio toga čovjeka, kakav je!« A Sokrat odgovara: »Tako se i dolikuje tebi.«[3]

[1] 1 Korinć. 3, 8.

[2] Faidon 85 D.

[3] Alkibiades deuteros 150B - D.

Kao melem na rane kapnule su stoga na srca ljudi, iskrenih prema samima sebi i stoga potrebnih otkupljenja, a odbile se tek o farizejsku ograničenost, koja nije mogla prodrijeti kroz tanki maz vanjskih formalnosti u unutrašnjost vlastite duše te ondje proživjeti potrebu otkupljenja, riječi spasonosne: »Ako vi ustrajete u mojoj nauci, zaista ćete biti moji učenici, i poznat ćete istinu, i istina će vas osloboditi.«[4] Zaista je misija Isusa Krista upravo divnim dokazom Božjeg razumijevanja za tu ljudsku potrebu. Jer Isus Krist, Spasitelj svijeta — redemptor mundi ujedno je, pače najprije je Učitelj svijeta — magister mundi![5] Stoga je On, kako je to bilo već jednom pokazano,[6] shvatio zadaću Mesije religiozno-moralno, donio dar s neba — istinu. Krist je morao donijeti istinu, ako je htio spasti svijet, ali ta istina potrebna je svijetu sve dotle, dok u njemu tinja ma i jedno svjetlašce ljudskoga pojma i ljudskog uma; ; sve do konca svijeta valja: veritas et tantum veritas liberabit vos!

Pa ipak Krista rastavljaju s nama već dva tisućljeća! Zar ne bismo ozbiljno morali posumnjati, da su naše potrebe našle potpuno razumijevanje, zar ne bi djelo Kristovo, djelo otkupljenja bilo bitno manjkavo, da se Krist nije pobrinuo, e ta istina zauvijek ostane na svijetu, da nije našao i dao jamstvo, e se ta istina ne iskrivi, da nepatvorena hrani ljude do konca svijeta? Jer ona je današnjem čovjeku baš tako potrebna kao što je bila prije dvije tisuće godina. U tom smislu ima pravo Malebranche, kad veli: »Ja svaki čas zapinjem, kad kušam mudrovati bez pomoći vjere. Ona me vodi i prati u mojim istraživanjima istina, koje su tako s Bogom povezane kao što su metafizičke.«[7]

Gdje je danas Spasiteljica svijeta?

Neosporna je činjenica, koja pogdjegdje tjera modernog čovjeka u bjesnilo ili očaj, da je katolička Crkva duboko uvjerena, e je Mesija to dobro zaista sačuvao za poznija pokoljenja, da ga još i danas čuva po njoj i u njoj.

---

[4] Iv. 8, 31. 32.

[5] Ako velimo *»najprije«*, onda se to nema razumjeti kao »najvažnije, jer je glavna zadaća Mesijina bila svojom smrću otkupiti svijet zadovoljivši pravdu Božju. Ipak je Mesija najprije morao poučiti svijet, koji je bio u velikom vjerskom neznanju, a pogotovu nije mogao znati, što je Gospodin Bog pozitivnom svojom odredbom namislio s otkupljenjem. Tako je istom Isusovom poukom dan prvi i glavni preduvjet, da se ljudi mognu djelom otkupljenja koristiti. O mjestu učiteljske službe u mesijskom pozivu por. Dieckmann, De revelatione, Herder - Freiburg 1930., str. 504. sq.

[6] Vidi »Život« 1931., str. 272 sqq., osobito str. 276. i dalje.

[7] Neuvième Entretien sur la Métaphysique, n. 6. cit. kod Hettingera, Apologie des Christentums[8], Bd. II., str. 89.

»... Objava Boga osobnoga,« piše biskup Strossmayer,[8] *»neizmjerne moći i mudrosti njegove, koja se je kršćanstvu u najjasnijem svijetlu po upućenoj Rieči božjoj, punoj milosti i istine očitovala;... samo Slovo božje, upućenjem svojim, pravim životom i stožerom povjesti postalo i o sebi samomu u knjigama, svemu svijetu otvorenim, najveći i neodoljivi, povjestnički dokaz istine pružilo. U njega se ufaju, za njim čeznu duše stare dobe u prošlosti naroda odabranoga; on si je u tom narodu u životu i uredbama njegovim sam puteve pripravljao, kao što zora navješćuje bieli dan sunca pravde, koje je pred devetnajst vjekova svietu granulo, da mu nigda više ne zapadne, da mu Rieč i istina nigda ne prodje, nego i samo nebo i zemlju, kako sama Rieč veli, preživi. Ovu istinu povjeri Slovo božje učiteljstvu po njemu odabranomu i osnovanomu, da ga, poslije uzašašća u krilo Otca, na ovoj zemlji zamieni, i to njim do konca svieta zaštićeno, a predivnim stožerom jedinstva svetog viš svake strasti i zablude uzvišeno, kao što mu prošlost od dvije hiljade ljeta sjajno svjedoči.«*

U istoj poruci hrvatskom ateneju tvrdi biskup:

»U toj svetoj baštini je hrana, kojom se pokoljenje ljudsko od koljevke svoje pa sve do danas hrani, bivstvuje i živi; ono pako, što se izvan nje nalazi, il samo još od odlomka njezinih životari ili je bezuvjetno propalo.« — »Tako je Slovo božje sa riečju, bićem i zakonom svojim, poleg nedvojbenih dokaza povjesti, uljezlo u misli, u jezike, u književnost, u umjetnost svih naroda, do kojih je dospjelo. Svjedoče tu istinu svi velikani nauke historijske u dobi kršćanskoj.., filozofija povjesti.., kad pokazuje prava vrela civilizacije moderne; svjedoče sv. učitelji kršćanstva zapadnoga i istočnoga, koji su nadmašili pisce vremena klasičnoga; svjedoči novija knjiga.., nastavša po kršćanstvu; svjedoče i sami mrzitelji kršćanstva, koji se i onda, kada na kršćanstvo navaljuju, hoćeš nećeš kršćanskim jezikom služiti moraju.«[9]

A Pijo XI. neustrašljivo dovikuje svima u divnoj okružnici »Casti conubii«, kojom visoko diže zublju evanđeoske Istine, da njome rasvijetli pogansku tminu bračnoga morala u boljševiziranom društvu, ove značajne riječi:

»Zato neka se vjernici niti u tim pitanjima, koja se danas iznose o ženidbi, previše ne uzdaju u svoj sud ili se dadu zavesti lažnom slobodom ljudskog razuma odnosno »autonomijom«, kako je zovu. Jer posve je tuđe pravom kršćaninu tako se oholo uzdati u svoj razbor, da prihvaća samo ono, što je spoznao iz unutrašnjih razloga same stvari, i da misli, e se Crkva, koju je Bog poslao da uči i upravlja sve narode, manje snalazi u sadašnjim prilikama i stvarima.«

Teza je dakle posve jasno izrečena, ali kako katolička Crkva dokazuje tu svoju tezu? Jer tvrditi, da je Bogom poslat učitelj istine, može svatko, a dokazati, ako uopće ima takav učitelj, može samo jedan!

Tko će nijekati, da je Krist kao Bog-čovjek, pače nije nam potrebno ni pozivati se na Kristovo božanstvo, premda ga možemo čisto historijski dokazati; tko će nijekati, da je Krist kao

---

[8] (Cepelić - Pavić), J. J. Strossmayer, Zagreb 1901 - 04., str. 266. - 7.

[9] Ibidem, str. 267.

poslanik Božji bio kadar donijeti ljudima ono i onoliko istine, koliko će im biti dosta do konca svijeta? Onaj Krist, koji je rekao: »Ja sam se zato rodio i došao na svijet, da svjedočim istinu; svaki, koji je od istine, sluša glas moj«;[10] koji je rekao: »Ja sam svijetlo svijeta. Tko ide za mnom, ne će hodati u tmini, nego će imati svijetlo života.«;[11] koji je rekao: »Nebo i zemlja će proći, ali riječi moje ne će proći.«;[12] koji je rekao: »Mnogo imam govoriti i suditi o vama; ali onaj, koji me je poslao, istinit je, i ja ono govorim u svijetu, što sam čuo od njega.«;[13] koji je rekao: »Više vas ne zovem slugama, jer sluga ne zna, što radi njegov gospodar. Nego sam vas nazvao prijateljima, jer sam vam sve javio, što sam čuo od Oca svoga.«[14] On dakle kao Mesija, kao autorizirani, autentički učitelj i tumač Božje volje nama ljudima, iznosi samo ono, ali i sve ono, za što ga je Bog ovlastio ili, kako sam kaže, »što je čuo od Oca svojega.« Zato i može tako svijesno tvrditi, da u Njega nema tmine, da Njega slijediti znači sve prije negoli tapkati po mraku; zato može onako samosvijesno nastupati: »Čuli ste, da je kazano starima... A ja vam kažem..«,[15] te tako tjera u čudo sav svijet: »I divio se silan svijet nauci njegovoj; jer ih je učio kao onaj, koji ima vlasti«;[16] zato je siguran, da je ono, što je donio, dostatno za ljudski rod sve do konca svijeta: »nebo i zemlja će proći, ali moje riječi ne će proći.«[17]

Ne mora dakle čovjek još doći do jasne i sigurne spoznaje o božanstvu Kristovu, da bude prisiljen priznati, e Krist kao zastupnik Božji, pa bio on Bog ili samo čovjek, iznosi Božju istinu i to čistu, bez natruhe prijevare. Jer, kako se iz Njegovih navedenih izjava vidi, On se smatra autentičkim učiteljem Božje istine, koji je dobio za to specijalnu misiju s posve određenim programom: »ništa sam od sebe ne činim, nego kako me Otac naučio, onako govorim. I onaj, koji me je poslao, sa mnom je i nije me ostavio sama (Iv. 8, 28. 29.«, i »moja nauka nije moja, nego onoga, koji me je poslao«[18] (ib. 7, 16.); misiju s posve vjerodostojnom legitimacijom, koju s pravom od Njega tražimo, ako hoće, da Mu vjerujemo: »ja imam svjedočanstvo veće od Ivanova; jer djela, koja mi dade Otac, da ih izvršim, ta djela, koja ja činim, svjedoče za mene, da me je Otac poslao.«[20] (ib. 5, 36.) »Kažem vam i ne vjerujete. Djela koja ja činim u ime Oca svojega, ona svjedoče za mene.«[21] (ib. 10, 25.) »Riječi, koje vam ja govorim, ne govorim od sebe. Nego Otac, koji ostaje u meni, a ako li ne, poradi samih djela vjerujte.«[22] (ib. 14, 10. 11.) Može li se jasnije i to »oportune

---

10 Iv. 18, 37.
11 Iv. 8, 12.
12 Luka 21, 33.
13 Iv. 8, 26.
14 Iv. 15, 15.
15 Matej pogl. 5., passim.
16 Mat. 7, 28. 29.
17 Luka 21, 23.
18 Iv. 8, 28. 29.
19 Iv. 7, 16.
20 Iv. 5, 36.
21 Iv. 10, 25.
22 Iv. 14, 10. 11.

importune« isticati, da Krist kao učitelj istine ne nosi sam odgovornosti za svoju nauku nego Bog, kojega je »alter ego«, autorizirani glasnik ljudima? A Bog je sam preuzeo garancije, sam se ujamčio za ispravnost Kristove nauke davši mu »akreditiva« u »djelima« t. j. čudesima, napose o uskrsnuću, u koje se ne može razborito sumnjati.[23] Pa, jer se ne može razborito sumnjati u Kristova »akreditiva«, ne može se sumnjati niti u to, da je u Njega bila nepatvorena Božja istina, i da se On pobrinuo, e da ta istina ostane ljudima za hranu nepatvorena do konca svijeta.

Ali kako se Krist za to pobrinuo? O tom je mogao voditi brigu možda na taj način, te od vremena do vremena pošalje posebne svoje proroke (s »akreditivima« dakako!), da bilo spriječe u odsudnom času skrenuti na stramputicu bilo već zalutale opet izvedu na pravi put. Tako je vodio brigu Bog za svoj izabrani narod u starom zavjetu; nešto slično uči islam, kojemu je uz Mojsiju i Isusa i Muhamed prorok, a daleku analogiju pokazuju i slobodni zidari sa svojim trabantima mećući Krista između Budhe i Mojsije, koje onda okružuju Sokrat i Plato, a pristaju u njihovo društvo čak i Giordano Bruno, Jan Komenski, Voltaire i Rousseau, koji svi »unapređuju čovječanstvo«! Jednako je mogao, kako to barem u principu uče sve protestantske sekte, samim unutrašnjim rasvijetljenjima poučavati svakog pojedinca, da zna, što je istina, i kako je treba primjenjivati u privatnom i javnom životu. Ali dosta je samo malo ogledati se u povijesti i u današnjici po naukama tih raznih »proroka«, upitati, što vjeruje katolik, protestant, muhamedanac i slobodni mislilac, da se uvjerimo, kako Bog i Njegov poslanik Krist nisu odabrali nijednoga od tih puteva. Jer, što se tih »proroka« tiče, koji je od njih pokazao svoju legitimaciju, koji je mogao čudom potvrditi svoje božansko poslanje? A onda ne vrijedi li i za njih ono, što vrijedi za protestantsku »autonomiju«, i što iz nje slijedi, naime »quot capita, tot sententiae«? Zar je moguće, da je Bog Muhameda učio, da je Krist običan čovjek i prorok kao i svi ostali, a u katoličkoj crkvi da je taj isti Bog o tom istom Kristu objavio, kako je Njegov jedinorođeni Sin i pravi Bog; da je Lutera Bog uvjerio, kako je dao samo dva sakramenta, a katolike i pravoslavne, da je dao sedam; drugim riječima: je li moguće, da je Bog, vječna Istina, tvrdio i da tvrdi, e Krist ujedno jest i nije Bog, e u Bogu jesu tri osobe i nisu, e sv. red i ženidba jesu sakramenti i nisu? Zaista, ako promatramo, kako se za Arija, Nestorija, Eutiha, Cerularija, Lutera i Döllingera te za »modernog« katolicizma dva oprečna mišljenja s jednakom žestinom otimlju za ljudski um s jasnom svijesti, da jedno od njih mora propasti, tad se instinktivno ogledamo za forumom, koji bi mogao auktoritativno i sigurno odsjeći, na kojoj je strani istina. *Tražimo forum istine, kao što imamo forume pravice, da se na istini i pravici mogne razvijati život dostojan ljudi.*

Da se Krist sam, zaodjeven svojim autentičkim učiteljstvom bacio među zavađene stranke poput Mojsija među Izraelce, što su se tukli u Misiru, ne bi li On jasno i sigurno pokazao svakiput, gdje je istina, pa makar mu i stranka, koja bi izgubila, nezadovoljna doviknula: »Tko te je postavio za suca nad nama?«[24] Pa uistinu, Krist i jest izabrao taj način, da očuva donesenu istinu ne-

---

23 Vidi o tom »Život« 1931., str. 145 sqq.
24 Izlaz 2, 10 - 14.

pokvarenu i čistu: On doduše ne dolazi od slučaja do slučaja in persona physica — sam glavom, nego in persona iuridica — po svojoj pravnoj zastupnici Crkvi katoličkoj, da pokaže: »quid sit veritas«.

Kako je već bilo pokazano u ovom listu,[25] Krist je htio, da Njegova vlastita misija putuje vjekovima k svim narodima do konca svijeta i to najprije po Njegovim učenicima ili »apostolima«, koje je sam za tu službu iškolao, a onda po katoličkoj Crkvi kao jedinoj zakonitoj baštinici toga poslanja, i jedinoj vjerskoj zajednici, koja još i danas svojom hijerarhijom pokazuje moralnu istovjetnost, istobitnost s apostolskim kolegijem, što mu je Petar na čelu. »Mir vam!«, veli On, »kao što je Otac poslao mene, i ja šaljem vas.«[26] Autentički učitelji svijeta istini konstituirani su: »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji. Idite dakle i n a u č a v a j t e (m a t h e t e u s a t e) sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga u č e ć i i h (d i d a s k o n t e s), da drže sve, što sam vam zapovjedio. I evo ja sam s vama u sve dane do konca svijeta.«[27]

Misija dakle Isusova, koji je zato »rođen i zato došao na svijet, da svjedoči istinu«,[28] prelazi ista istovjetna na apostolski zbor kao moralno tijelo, i tako će zaista »nebo i zemlja proći, ali njegova riječ ne će proći«, jer »evo on je sa svojim Apostolima u sve dane do konca svijeta.« Učiteljska dakle misija Apostola ima istu značajku, koju i Isusova: posjeduje istinu, nepokvarenu je čuva, naučava i na život primjenjuje. A, kako je misija katoličkih biskupa u jedinstvu s rimskim identična, zakonito predana i primljena apostolska misija, to bez sumnje slijedi, da je u katoličkih biskupa s rimskim papom na čelu čista Kristova istina, i da je oni neprevarljivo naučavaju. I p o s e b i nije ni potrebno, da Bog tu misiju katolicizma nanovo ovjerovljuje, jer je već ovjerovljena čudesima Kristovim, budući da je ona identična s Kristovom misijom.[29] I stoga je dosta, da katolički biskupi s papom na čelu dokažu historijski kontinuitet svoje misije sve do Apostola, i stvar je svršena: mi smo se uvjerili, da zaista postoji u katoličkoj Crkvi autentičko učiteljstvo, koje posjeduje Bogom objavljenu istinu i neprevarljivo je izlaže. K r i s t je dakle zaista sam svojim auktoritetom tokom vjekova razlučivao svijetlo od mraka, istinu od zablude, kadgod je Crkva osudila krivu nauku. I stoga na ono pitanje, što ga stavismo kao naslov ovoga poglavlja, glasi odgovor: Istina, ta spasiteljica svijeta nalazi se danas u katoličkoj Crkvi; katolička Crkva je onaj »čvrsti brod objave Božje«, na kojem je-

[25] »Život« 1931., str. 276 sqq. [26] Iv. 20, 21.
[27] Mat. 28, 18 - 20. [28] Iv. 18, 37.
[29] »*Po sebi* nije potrebno«. Ističemo *po sebi*, jer je de facto ipak potrebno toga radi, jer je Krist izričito obećao, da će Njegovi Nasljednici u učiteljskoj službi činiti čudesa poput Njega samoga, pače i veća od Njega. Por. Marko 16, 17. 18. i Iv. 14, 12. Ali se Krist nije morao tako vezati dajući svoju riječ, da budemo sigurni za autentičnost misije crkvenog učiteljstva.

dinom može kako pojedinac tako i cijeli ljudski rod da »prođe kroz ovaj život pun opasnosti sigurnije i neopasnije.«[30]

Nepogrešivost ili neprevarljivost autentičkog učiteljstva.

Čovjek 20. vijeka još će možda i podnijeti sa svojim slabim živcima ovo, što smo dosele rekli, ali, kad mu kažemo, da je to Bogom zasnovano i osnovano učiteljstvo crkveno i nepogrješivo, tad će nam s prezirnim smiješkom dobaciti onu Pilatovu: »Quid est veritas — što je istina?« Njegov suvereni smiješak jest doduše sigurnim znakom, da se nije namučio mišljenjem, jest novi prilog za istinitost one stare: »per risum multum dignosces stultum«, ali ipak mu je oko zapelo na nekim poteškoćama, ako i ne uma, a ono barem srca. Jer zašto da bude samo jedna istina, kad je onda do nje tako teško doći; zašto da samo jedna institucija, pa još k tomu tako antipatička kao Crkva katolička jedina zna sigurno, što je istina, da je jedina nepogrješiva? Srce zna više puta zatjerati dim u glavu, ali sve badava, jer zdravi razbor pita najprije za logiku. Pitanje, zašto dva puta dva može biti samo četiri, a ne pet i šest i deset, pitanje je o »netrpeljivosti« istine, koje ide u filozofiju, a mi smo gore pokazali, da se neodoljivom snagom nameće i u vjeri, da su i vjerske istine po prirodi svojoj »netrpeljive«. Ali, ako se malo dublje zamislimo, lako ćemo se uvjeriti, da nisu ni one bez srca, pače da se baš u njihovoj »netrpeljivosti« sakriva jedno veliko srce.[31] To isto vrijedi i za neprevarljivost crkvenog učiteljstva, do kojega nas dovodi neumoljiva logika, kako to prilično jasno pokazuje već dosele izvedeno.

[30] Da se Kristova misija nastavlja do konca svijeta baš u katoličkoj Crkvi, ili drukčije: da je katolička Crkva prava Crkva Kristova, bilo je pokazano u posebnom članku. Vidi »Život« 1932., str. 54. sqq. Članak I. Kozelja D. I.

[31] A propos Benson, koji svojim stilom pokazuje u jednu ruku toplu ljubav Božju, a u drugu hladnu proračunatost svijeta: »O diese überlegenen Leute, die fragen: was ist Wahrheit! Solche Menschen halten Unklarheit für Geistesgrösse — als wenn Geist nicht viel konkreter wäre wie Tische und Stühle; das sind die Menschen, die ewig fragen: »was ist Wahrheit?« und ihre eigene Frage nie beantworten; die Menschen, die der Meinung sind, dass Suchen erhabener sei wie Finden, und dass es das Beste sei, wenn man an eine Tür geklopft hat, davonzulaufen, aus Angst sie möchte geöffnet werden und etwas, vielleicht Unwillkommenes, möchte herausschauen. Es sind die Leute, die so ausserordentlich scharfsinnig sind, dass sie niemals sehen, was klar auf der Hand liegt, Leute, die, wie jemand gesagt hat, einer Tür gleichen, die so gross ist, dass kleine Leute nicht hindurchgehen können.« »In einem Wort, Pilatus verwirft Christus, weil er zu einfach ist. — Und wieder tritt die Frage an uns heran: Was erwartet ihr denn, dass Gottes Wahrheit sein soll? *Wenn Gott die Wahrheit ist und wenn Gott die Liebe ist, ist es dann nicht absolut unvermeidlich, dass Gottes Liebe die Gotteswahrheit dem Verständnis des Einfältigsten nahebringt? Wahrheit ist für schlichte Menchen mindestens ebenso unentbehrlich wie für die Weisen...* Die Weisen werden sich eine An-

Jer zbor katoličkih biskupa s rimskim na čelu zbor je Apostola. A zbor Apostola zbor je neprevarljivih učitelja, jer je na nj prenesena misija samoga Krista, koji je bio neprevarljivi učitelj te izlagao čistu istinu. Dakle je i zbor katoličkih biskupa s rimskim na čelu neprevarljivim učiteljem, što izlaže čistu istinu.

Jedino držeći ovo na oku možemo razumjeti, da Krist može nametnuti ljudskom rodu obvezu slušati to učiteljstvo i dati joj tako strašnu sankciju. On naime veli: »Tko vas prima, mene prima; a tko mene prima, prima onoga, koji me je poslao.«; »ako vas tko ne primi, i ne posluša vaših riječi, izlazeći iz kuće ili grada onoga, otresite prah sa nogu svojih. Zaista vam kažem, lakše će biti na sudnji dan zemlji Sodomskoj, nego li onomu gradu.«[32] — »Idite po svem svijetu i propovijedajte evanđelje svakom stvorenju! Koji uzvjeruje i pokrsti se, spast će se; a koji ne uzvjeruje, osudit će se.« čitamo kod sv. Marka.[33] A kod sv. Luke slušamo Isusa gdje govori: »Tko vas sluša, mene sluša, i tko vas prezire, mene prezire. A tko mene prezire, prezire Onoga, koji je mene poslao.[34] Ta strašna sankcija opravdana je očito time, što nevjerstvo tandem aliquando tjera samoga Gospodina Boga u laž. Drugim riječima: identificirajući se s učenjem svojega autentičkoga učiteljstva i kvalificirajući nepokornost i neprihvaćanje toga učenja kao grijeh protiv svoje istinitosti Bog očito preuzimlje garanciju, jamstvo za istinitost toga učenja, brine se sam, da njegovo učiteljstvo ne padne u bludnju, jer bi se ona morala Njemu samomu imputirati.

Vidi se to napokon i iz načina, kako se Krist pobrinuo, da Apostoli uistinu sigurno i neprevarljivo uče njegovu istinu. Taj način nam ujedno i pokazuje, u čemu je zapravo neprevarljivost

sicht über die Welt bilden, die Einfältigen eine andere, d. h. wenn sie sich selbst überlassen bleiben. Wenn sie sich aber nicht selbst überlassen bleiben (und wie können sie das, wenn Gott die Liebe ist?), dann muss das zur Folge haben, dass Wahrheit für jeden dasselbe ist, weil Wahrheit das sein wird, was Gott ihnen offenbart.« Zaista je znak velike ljubavi Božje prema čovječjem dostojanstvu u svake ljudske pa i najzadnje duše, što je značajka mesijskog doba: »*siromašnima* se propovijeda evanđelje« (Mat. 11, 5.), što je jedna Istina za sve jednako pristupačna. Ljubav je Božja, što se danas u Crkvi Božjoj čudesima potvrđuje riječ Božja pred neukim poganima, koji bi teško shvaćali historijske dokaze o božanskoj misiji Crkve prema onoj sv. Pavla: »in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus« (1. Kor. 14, 22.). Dokazom je ljudske neljubavi, koju osuđuje Božja ljubav, što, kako veli Benson, »*Gottes Wahrheit muss also immer dastehen,* wie Jesus vor Pilatus, eine Gestalt, gefesselt und gebunden von menschlichen Händen, blutbefleckt vom Kampf, und doch *im Licht des Tages stehend, sichtbar für alle, denn er ist zu allen gesandt.*« Citati iz »Christus in der Kriche«, Pustet-Regensburg 1913., str. 147. i 146. Istaknuto ja istaknuo.

[32] Mat. 10, 40. 14. 15.

[33] Marko. 16, 16.

[34] Luka 10, 16.

ili nepogrješivost. Krist obećaje učenicima, (pošto im je dao misiju naučavati sve ljude, što im je zapovjedio): »ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consumationem saeculi.«[35] Dakle garancijom bit će On samo time, što će biti moralno s njima i u njima te po njima učiti sâm. Moralno će im asistirati t. j. ne će učiniti njihova razuma neprevarljivim niti njihovu volju nepogrješivom tako, da ne bi mogli nikada pasti u bludnju niti počiniti grijeha, nego će ih posebnom brigom, Providnošću voditi u naučavanju i skrbiti se, da izlažući njegov nauk i primjenjujući na konkretne slučajeve ne pođu stramputicom. Nije to nikakav poseban subjektivni dar, unutrašnja milost ili objava, nego vanjska asistencija, kojom Bog tako upravlja svoje učiteljstvo, da ne može izdavati bludnju za istinu; tako upravlja, da nikada ne mogne doći do definicije kakove dogme, koja bi sadržavala neistinu, i da nikada cijela Crkva ne dođe bilo kojim načinom do krivoga vjerovanja.[36] Svijesno proživljavanje objavljenih istina treba da po Božjoj zamisli bude i plod vlastitoga znoja u Crkvi Božjoj, sinteza Božjega i ljudskoga elementa. Stoga ne može biti ni govora o »petrefaktu« crkvene nauke, a niti o samoj evoluciji, u kojoj ne bi bilo ama baš nikakovih stalnih elemenata, nego o srećnoj sintezi zdravoga konzervativizma, kojemu je korijen u božanskom elementu, vječnom karakteru objavljenih istina, i zdrave evolucije, kojoj je izvorom omeđenost ljudskoga poimanja, što tek pomalo prodire u bogatstvo i dubljinu božanskog. Stoga ljudsko znanje, ljudsko umijeće i ljudska marljivost mora doći do svojega vrhunca, kada se stavlja u službu objavljene Istine.

Potvrđuje rečeno i ono, što govori Isus o asistenciji Duha Svetoga, kojega najprije obećaje, a onda i daje: »Ja ću moliti Oca, i dat će vam drugoga utješitelja, da ostane s vama do vijeka, Duha istine... A tješitelj, Duh sveti, koga će Otac poslati u ime moje, on će vas naučiti svemu, i napomenut će vam sve, štogod sam vam rekao.«[37] — »A kad dođe tješitelj, koga ću vam poslati od Oca, Duha istine, koji od Oca izlazi, on će svjedočiti za mene. I vi ćete svjedočiti.« — »A kad on dođe, duh istine, uputit će vas u svu istinu.«[38]

Upravo je suvišno opetovati, da sve to vrijedi i o katoličkim biskupima u jedinstvu s rimskim, koji im je na čelu kao Petar apostolskom zboru. Tà Krist je baš onda, kad je Apostole postavio za autentičke učitelje svijeta, rekao: »ja sam s vama u sve dane..«; dakle baš u službi istine do konca svijeta! To uostalom svjedoči i kontinuitet svijesti o daru neprevarljivosti od apostolskih vremena do dana današnjega. Samo kratko da to skiciramo!

[35] Mat. 28, 20.

[36] Klasički je to ispovjedio sv. Robert Bellarmino za Klementa VIII., kad se ovaj spremao, da nešto definira, što po svečevu uvjerenju nije bilo zrelo za definiciju (»controversia de auxiliis«), rekavši: da će papa prije umrijeti, negoli da dođe do definicije. Por. de Scoraille, François Suarez, Lethielleux, Tome I., str. 439 - 40.

[37] Iv. 14, 16. i 26.

[38] Iv. 15, 26. 27. i 16, 13.

Još za života Apostola iskrsava jedno pitanje objavljene nauke i njezine primjene te pitanje discipline, ukratko: »res fidei et morum«. Sastaju se Apostoli na sabor u Jeruzalemu te izdaju pismenu odluku: »Jer je našao za dobro Duh sveti i mi — edoxen gar to pneumati to hagio kai hemin...«[39] A veliki Apostol naroda, sv. Pavao kliče samosvijesno: »Ako i mi, ili anđeo s neba navijesti vam evanđelje protiv onoga, što vam navijestismo, proklet da bude! Kao što prije rekosmo i sad opet velim:Ako vam tko navijesti evanđelje protiv onoga, što primiste, proklet da bude (anathema esto)!«[40] To su tako jake riječi, da iz njih teolozi dokazuju čak i ličnu nepogrešivost Apostolovu. Ali taj lično neprevarljivi baš stoga, jer je nepogrješiv, dajući upute svojemu učeniku Timoteju, kako će se vladati u Crkvi Božjoj, uči ga, da je »Crkva Boga živoga stup i tvrđa istine.«[41] A da Crkva nije sebi tek kasnije na sablazan modernoga čovjeka prisvojila »nepogrješivost«, svjedoči već, da samo jedan klasički primjer kršćanske starine iznesemo, sv. Irenej, koji je sjedio do nogu neposrednih apostolskih učenika, te je svjedokom predaje kršćanskoga istoka i zapada. On piše: »Treba se pokoravati onim starješinama, koji su u Crkvi, koji su, kako smo to pokazali, naslijedili Apostole; *koji su s nasljedstvom biskupske časti, po dobroti Očevoj primili sigurnu karizmu istine.*«[42] Isti taj svetac pripovijeda,[43] kako su se u njegovo doba rješavale vjerske i disciplinske sumnje, dakle i opet »res fidei et morum«. Istraživalo bi se naime, što uče pojedine crkve odnosno njihove glave, koje su »s nasljedstvom biskupske časti, po dobroti Očevoj primili sigurnu karizmu istine.« A istraživali bi ili pismeno ili putujući od crkve do crkve ili sastavši se na saborima, koji se onda služe riječima Pavlovim: »ako tko reče..., proklet da bude — si quis dixerit.., anathema sit!«

Kompetencija neprevarljivog učiteljstva.

Iz svega doslije rečenoga slijedi odmah jasno, koji je predmet, za koji je autentičko učiteljstvo kompetentno. To učiteljstvo je misija Kristova, identična s njome. No Krist je svoju misiju shvaćao religiozno-moralno. Dakle će i za naše učiteljstvo biti predmet, kompetencija, kako se obično veli: »res fidei et morum« t. j. sve, što se i ukoliko se odnosi na vjeru i ćudoređe. Istina je doduše, da će u praksi često biti teško povući među između tih i profanih stvari pogotovu, kad, kako dobro opaža Pijo X., »čini kršćanin što mu drago i u vremenitim stvarima,.. odredbe kršćanskoga nauka ga obvezuju, da sve upravi na suvereno Dobro kao na zadnji cilj.«[44] Osim toga ima mnogo istina, od kojih neke služe kao temelj objavljenim tako, da se bez njih sva objava ruši u prah (kao na pr. spoznatljivost istine ili mogućnost spoznaje, egzistencija Božja, mogućnost čuda itd.), a neke neminovno slijede

[39] Djela 15, 28. [40] Gal. 1, 8. 9.
[41] 1 Tim. 3, 15.
[42] Adv. haer. Por. Rouet de Journel, Enchiridion Patristicum, n. 237.
[43] Ibidem, Rt. n. 213.
[44] »Singulari quadam« od 24. IX. 1912. Vidi »Život« 1930., str. 63.

iz objavljenih (kao na pr. jedinstvo ljudskog roda iz dogme o istočnom grijehu, neumrlost duše iz dogme o vječnom životu itd.), tako da jedne s drugima stoje i padaju. Posve razumljivo, da će Čuvarica objavljenih istina imati i tu koju da kaže. Ali uostalom mi se ne moramo ništa starati za tu »demarkacionu liniju«. Evo zašto! Je li božanskom Spasu tkogod mogao ili smio povući tu liniju? On je govorio uime Boga t. j. Bog je iz Njega govorio, a »o homo, tu quis es qui respondeas Deo?« Zar ne bi bilo smiješno odgovoriti Bogu: Tu prestaje Tvoja kompetencija, toga Ti ne možeš znati? No Isus, no Duh Sveti, no Bog sam govori po crkvenom učiteljstvu. Dakle za nj vrijedi isto: Ono samo mora znati i određivati svoju kompetenciju. Stoga mora svaki kršćanin i razborit čovjek biti na strani crkvenog učiteljstva, ako ono nešto definitivno proglasi kao istinu ili svoje pravo, ako konstantno štogod proglašuje svojom kompetencijom, pa došlo ono zbog toga ne znam s kim na ovom svijetu u koliziju. Jer bio to tkogod mu drago, pa i ista država, nikada nema garancije neprevarljivosti, i stoga lako prekorači svoju kompetenciju, dok Crkva tu garanciju ima. Zato je u takovim slučajevima uvijek i posve sigurno pravo na strani crkvenog učiteljstva. Do toga nas dovodi željezna logika.

Nosioci autentičkog učiteljstva.

Još nam je reći koju o današnjim nosiocima autentičkog, neprevarljivog učiteljstva te o načinu, kako tu svoju službu neprevarljivo vrši.

Iz dosadašnjih izvoda nam je jasno, da je prvi subjekt te vlasti zbor katoličkih biskupa s rimskim na čelu. Ako dakle po cijeloj Crkvi svi biskupi i rimski papa propovijedaju nešto kao objavljenu istinu, tada je ta istina vjerska dogma t. j. Bogom objavljena i zajamčena istina. Kad velimo s v i, tada se to valja uzeti moralno (praktički svi, iako možda koji iz neznanja ili i svijesno krivo uči!), a ne fizički (bez ijednog izuzetka!), jer ovo potonje uvijek zahtijevati znači tražiti ako ne fizički a ono svakako moralno nemoguću stvar, pa bi time bilo slabo pomoženo našim potrebama.

Iako je to redoviti način i redoviti nosilac nepogrješivog učiteljstva, ipak je jasno, da je on još i danas, a pogotovu u starija vremena bio nedostatan, kad nije bilo ovakovih prometala. Porodi li se kakva nejasnost, spor »in rebus fidei et morum«, trebalo bi zaići redom po cijelom svijetu od Islanda do Nove Zelandije, od Južne Amerike i centralne Afrike do Kine i Japana, da se ustanovi, što je istina, gdje li pravo. Stoga već stara Crkva, pače već sami Apostoli sazivaju biskupe u sabor, koji moralno reprezentira Crkvu te odlučuje glasovanjem. Da sabor zaista moralno reprezentira Crkvu, mora na njem bezuvjetno biti reprezentiran Petar (= papa) s apostolima (= biskupima), i ako nešto definira kao dogmu, tad i opet imamo Bogom objavljenu i zajamčenu istinu. Ali šta onda, ako se glasovi razdijele na

saboru? Kad će biti moralno cijela Crkva za neku istinu? Da li tu odlučuje većinski princip? Po sebi ne! Tu vrijedi ona sv. Ambrozija: »Ubi Petrus, ibi Ecclesia!«[45] Stvar će odlučiti Petar; imat će pravo oni biskupi, s kojima bude rimski papa, a ne oni, protiv kojih bude on. Jer samo oni biskupi, koji imaju papu sa sobom, reprezentiraju Petra s Apostolima, dok oni, koji mu se protive, ostaju bez Petra! Petar, odnosno rimski biskup je stijena, na kojoj počivaju temelji Crkve, od koje potječe njezino potpuno jedinstvo, čvrstoća i jakost. I stoga mora on odlučiti jedinstvo nauka, koje je prvi uvjet za spasonosno djelovanje Crkve; bezuvjetno potrebno, da »nebo i zemlja prođu, ali Kristove riječi ostanu«, da »Krist bude jučer, danas i uvijeke«[46] — »put, istina i život.«[47] Stoga je crkvena povjesnica gledala, kako su i cijele pokrajine znale raskinuti jedinstvo po nauci različitoj od one, uz koju je bio Petar t. j. rimski biskup, ali katolička t. j. općenita Kristova Crkva za sve narode i za sva vremena ostala je tamo, gdje je bio Petar, dok su ostali bili »heretici« t. j. izbirljivci, koji bi probrali i priznali od objavljenoga nauka samo ono, što se njima sviđalo. I jedva bi čovjek vjerovao u taj paradoks, da će i oni sami zvati rimsku Crkvu i samo nju katoličkom, a za se tražiti nova imena, pa makar dodavši nešto katoličkom, što će baš katoličko nijekati kao »s t a r o-katoličko«; katolička n a p r o s t o ostaje samo Petrova! Stoga svjedoči ta povjesnica, da zaključci crkvenih sabora nigda nisu valjani bez potvrde Rima; stoga veliki istočni Oci, premda je grčki genije puno spekulativniji od trijeznog rimskog,[48] javljaju sporove u Rim i od njega čekaju rješenje; a stoga, da spomenemo jednu i žalosnu posljedicu, raste i zavist Grka, koji se osjećali povrijeđeni u svojem ponosu, da njihovi sinovi, premda spekulativniji od Zapada, uvijek stradavaju, kad ih Rim osudi, i ta zavist daje jedan od najdubljih razloga nesrećnog raskola Istoka od Zapada. Ali sve badava! Oko rimske Crkve, kako kaže već spomenuti sv. Irenej, »oko te Crkve radi njezina većega dostojanstva (vlasti), mora da se okupi sva Crkva t. j. svi vjernici po svijetu.«[49] Badava kušaju zavesti tu Crkvu: »Usuđuju se (krivovjerci) ploviti i k Petrovoj stolici i ka glavnoj Crkvi«, piše sv. Ciprijan u prvoj polovici trećega vijeka.[50] »odakle je poteklo jedinstvo svećeništva, usuđuju se donositi listove od raskolnika i bezbožnika. a ne misle, da su to Rimljani, kojih je vjeru sam Apostol propovijedajući pohvalio. do kojih nevjera ne može doći.«

Ovim posljednjim navodima kršćanske starine taknuli smo se i zadnjega nosioca autentičkog i neprevarljivog učiteljstva, na-

---

[45] Enarrat. in 12 Psalmos David, Rouet, Enchir. patr., n. 1261.

[46] Žid. 13, 8. [47] Iv. 14, 6.

[48] Najdublje tajne naše sv. vjere proradio je duboki grčki duh, pa su tako na istoku izrađeni najspekulativniji dijelovi dogmatike o presv. Trojstvu i utjelovljenoj Riječi Božjoj.

[49] Adv. haeret., Rt. n. 21 o. [50] Epistula Coraolio P. 252.,

ime rimskog biskupa, koji je neprevarljiv, kad »ex cathedra«, kako se veli, definira koju dogmu. Premda je ta istina bila mnogima »kamen pravi smutnje velike«, ipak ostaje živa istina, koja logički slijedi iz dosele rečenoga i dokazanoga. Istom po neprevarljivosti rimskoga biskupa razumijemo potpuno, kako to, da je uvijek njegovo držanje u crkvenom učiteljstvu odlučno, jer »propter quod unumquodque tale et illud magis«. I ta se istina dade povijesno dokazati, pa je njezin studij izvanredno zanimljiv počevši od prvih tragova njenih u sv. Pismu i prastaroj davnini crkvenoj sve do vatikanskog sabora. Klasički primjer za to, kako u već prije dvije tisuće godina danu istinu ljudska svijest u Crkvi Božjoj pomalo sve to dublje ponire, dok je napokon ne pronikne tako, da se ona zasja u potpunom svijetlu po svečanoj dogmatskoj definiciji zadnjega općega crkvenog sabora. Ali to razmatranje već ne ide u okvir ove rasprave, a mi ga uostalom i ne trebamo. Tà mi smo dosele vidjeli, da je zbor biskupa s papom na čelu u općem crkvenom saboru nepogrješiv, ako proglasi dogmu. No taj je zbor u slozi s rimskim biskupom g. 1870. svečano definirao: »definiramo kao objavljenu nauku, da je rimski biskup, kad govori »ex cathedra« t. j. kad kao pastir i učitelj sviju kršćana definira svojim najvišim auktoritetom nauku vjere ili morala, koju mora držati cijela Crkva, po Božjoj pomoći, obećanoj mu u sv. Petru, isto tako neprevarljiv, kako je bož. Spas htio da bude njegova Crkva neprevarljiva, kad definira nauku vjere ili morala...«[51] Neki se biskupi doduše protivili toj definiciji, pa neki od njih i ostali kod svoga. Posljedica je bila, da su se morali odreći svojega katoličkog imena. Nazvaše se »s t a r o katolici«. Drugi opet među njima i veliki Strossmayer shvaćajući svu zamašitost čina, znajući i priznavajući neprevarljivo učiteljstvo u Crkvi Božjoj »laudabiliter se subiecerunt«. Ako dakle rimski biskup definitivno odluči, definira kao dogmu koju stvar, što se tiče vjere ili morala, i to kao vrhovni crkveni učitelj, tad je to zaista Bogom objavljena i nama zaista samim Bogom zajamčena istina: Bog sam preuzima jamstvo za njezinu istinitost!

Zaključak.

Objavljena istina dakle putuje kao Spasiteljica svijeta svim vjekovima po autentičkom, neprevarljivom učiteljstvu Crkve Kristove. To je temeljna teza Crkve katoličke, kojom se ona razlikuje od ostalih »kršćanskih crkava«. Tako je generalna protestantska teza bacila u svijet sumnju: Nije li sv. Pismo napisano baš stoga, da se sačuva donesena istina, te prema tome prvi i glavni izvor njezin? Nije li pače uz Pismo posve suvišno to vaše

---

[51] Denzinger, Enchiridion symbolorum 16 - 17, n. 1839. 1840. Kada govorimo o papi kao o, »još jednom« nosiocu neprevarljivog učiteljstva, ne želimo dirati u pitanje, da li se taj nosilac od prvoga adekvatno ili samo inadekvatno razlikuje.

učiteljstvo? Da Luter ustane danas iz groba pa da zađe po protestantskim teologijama i crkvenim općinama, dogodilo bi mu se ono, što narodna pjesma pripovijeda o caru Dušanu. Od one biblije, koju on tako grli, ne ostade tako reći ništa: »Sve ostalo propalo je!« A dogodilo se to stoga, jer je zabacio autentičko učiteljstvo. Već sv. Irenej piše protiv krivovjernika, koji su falzificirali sv. Pismo: »A što onda, da nam i Apostoli nisu ostavili sv. Pisma; zar ne bi trebalo slijediti red predaja (=predanu nauku!), što su je predali onima, kojima su povjerili crkve?«[52] A sv. Augustin veli: »Ne bih vjerovao Evanđelju, da me na to ne sili auktoritet Crkve katoličke«![53] Tako Luterov toliko hvaljeni i isticani individualizam i subjektivizam zapravo tjera donesenu istinu s ovoga svijeta, ništi i gazi svu kršćansku prošlost, a za budućnost ima tek — ruševine! To su uostalom uviđali i sami prosvijetljeni protestanti.[54]

Istina o autentičkom učiteljstvu, napose rimskoga biskupa označuje točno i odnos katoličke Crkve prema nesjedinjenim istočnjacima. Tako iznosi mostarski mitropolit Antonije u »Dva razgovora pravoslavnog sveštenika s unijatskim o zabludama latina i unijata grkokatolika«[55] kao »klasički« dokaz istočne Crkve protiv zapadne, da je Rim falzificirao simbol nicejskocarigradski umetnuvši »Filioque«. A mijenjati štogod u simbolu kojega općeg sabora da je slobodno samo na drugom općem crkvenom saboru. — Istina je, da se Filioque najprije počeo upotrebljavati u rimskoj crkvi. Ali s pravom je već Solovjev pitao rusku hijerarhiju[56]: Ako je to neispravno, zašto nisu opći crkveni sabori šesti i sedmi, koje priznaje i istočna Crkva osudili taj poznati im umetak i onoga, koji ga je metnuo? A ako nisu sabori toga osudili, gdje je taj forum na Istoku, koji će osuditi praksu rimske Crkve? Crkvenog

[52] Adv. haer., Rt. n. 213.

[53] Contra epistulam Manichei, Rt. n. 1851.

[54] Tako piše Lessing: »Können Sie leugnen, Herr Pastor, dass nur wenige Stellen des ganzen neuen Testamentes bei allen Menschen die nämlichen Begriffe hervorbringen? Dass bei weitem grössere Teil desselben bei diesen diese, bei andern andere Begriffe hervorbringt? Welches sind die rechten? Wer soll entscheiden? Die Hermeneutik. Welches ist die wahre? Sind sie alle wahr? Oder ist keine wahr?« (kod Deimel, Zeugnisse deutscher Klassiker etc., str. 92.) A Goethe veli: »Schon Petrus meinte, in Pauli Briefen wäre vieles schwer zu verstehen, und Petrus war doch ein ganz anderer Mann als unsere Superintendenten«. (Ibidem). Osim toga tko će nam jamčiti, da su baš ove knjige sv. Pismo, a ne druge ili barem i druge, koje su se za to izdavale? Sv. Pismo je dakle izvor predan autentičkom učiteljstvu, da osobito iz njega crpe autentičkim tumačenjem objavljene istine. To učiteljstvo čuva sv. Pismo te ne može učiti onoga, što se protivi sv. Pismu, ali ono jedino može s neprevarljivim auktoritetom učiniti ono, što jest u sv. Pismu.

[55] Izašlo u Sarajevu 1930.

[56] D'Herbigny, Vladimir Solovjev, Zagreb 1919., str. 138 - 9.

sabora općeg nije poslije raskola uopće bilo na Istoku, a redovito učiteljstvo samo ne zna, kako bi označilo svoj odnos prema katolicizmu. Katolici nisu s njihova stanovišta krivovjernici, jer ih nikada nije kompetentna vlast osudila; raskolnici nisu, jer se ne može pokazati, od koje su se zakonite crkvene vlasti odijepili. Dakle? Ruska je crkva na ta pitanja mukom mučala — to je za nju zagonetka. Tek možda tu i tamo u istočnoj Crkvi nastoji se izbaviti iz neprilike nekakvom »humanom« frazom o vlastitoj »trpeljivosti« i širokogrudnosti, koja da se ni na koga ne nabacuje anatemom . . . Mi znamo, o čemu se radi. U katolika su Apostoli s Petrom, a u njih bez Petra. Time je rečeno sve![57]

*

Iz svega ovoga slijedi za svakoga katolika neumoljivom logikom, da je za nj t. zv. »dogmatska vezanost«, o kojoj se toliko piše i govori, velika blagodat. Blagodat u praktičnom životu, jer daje sigurne norme za nj; blagodat u znanstvenom nastojanju, jer mu daje negativnu normu za rad t. j. čuva ga, da ne izgubi vrijeme tražeći istinu ondje, gdje je ne može naći.[58] Jer ako koji moderni teorem ide za tim, da potkopa definirane katoličke dogme, onda mu Bog sam garantira, da raditi na tom teoremu znači gubiti vrijeme. Dobro opaža Strossmayer: »Ima ljudi, koji vele: vjera je nepromjenljiva, kako što je Bog, njezin izvor, vječit i nepromjenljiv..., ali cilj svake znanosti je istina. Istina se pako nijedna umom čovječjim ne stvara, nego samo otkriva; a značaj svake istine je nepromjenljivost.«[59] Niti se istina može samoj sebi protiviti. Stoga misaon čovjek s veseljem i oduševljenjem prima svaku novu definiciju, jer zna, da je Bog sam opet jednom sigurnom spoznajom obdario ljudski rod i kršćanski svijet. Pa, i kad se ne radi o definiciji, pravi će katolik uvijek pristajati uz ono mišljenje, što ga Crkva zastupa. Jer sigurno je, da će Bog uvijek puno više biti u pomoći svojemu učiteljstvu i onda, kada se ne radi o definiciji, da

[57] Drugim riječima: oni više nemaju autentičkog učiteljstva!

[58] Stoga Paulsen pokazuje potpuno nerazumijevanje stvari, kad u svojoj »Philosophia militans« (str. 53. - 54., Berlin 1908.) piše: »*blinder* Gehorsam in Sachen des Glaubens und des Gewissens ist die Sünde wider den heiligen Geist, bedeutet Gleichgiltigkeit oder Verstockung des Herzens gegen die Wahrheit. Die Lehre von der Unfehlbarkeit ist daher in ihrem Wesen widersittlich und die Anerkennung dieser Lehre ebenso, sie bedeutet *grundsätzlich* die Auslieferung des Gewissens und der Vernunft an eine äussere Instanz, die Vernichtung seines geitigen Ichs.« Kako se iz razloženoga vidi, baš *obratno* je *istina:* »slijepo« t. j. bez krzmanja i sumnje primati odluke neprevarljivoga učiteljstva *znači za sve* (pa i za vlastitu oholost) *biti gluh i slijep, samo za istinu ne;* znači po potpunom predanju Istini razvijati svoj »duhovni ja«. I stoga je i onaj primjer sa sveučilišta u Dillingenu posve promašen; Paulsen se nalazi na terrainu, na kojem se naprosto ne snalazi.

[59] (Cepelić - Pavić), J. J. Strossmayer, Zagreb 1900 - 04. Govor u gimnaziji osječkoj g. 1877., str. 256.

vodi čovječanstvo sigurno k zadnjemu i vrhovnomu cilju, negoli razne glave pune sebe, koje ignoriraju Božje djelo u crkvi Božjoj, koji su izgubili s vida najdublji razlog i najviši cilj ljudskoga života, te koji lakoumno preziru i sav onaj ljudski napor, što ga crkveni poglavari ulažu, da svugda i svagdje što savjesnije idu tragom vječnih istina. Uistinu mora biti veoma umišljena veličina, tkogod drži, da ga vlastita spoznaja ovlašćuje prezirati rad svega onoga stručnog aparata, koji svoj znoj ostavlja na crkvenim odlukama, pa i onima, koje nisu još definicije. Tu uostalom dolazi u obzir i štovanje crkvene discipline. Lijepo veli Pijo XI.[60]:

»... *neka se čuvaju vjernici samo ono prihvaćati i samo onomu se pokoravati, što je Crkva zapovjedila svečanim definicijama, kao da se može razborito držati, e su ostale njene odredbe ili lažne ili da nemaju dostatna temelja istine i poštenja. Naprotiv svaki pravi vjernik, bio on učen ili neuk, daje se u svemu, što se tiče vjere i morala, voditi od svete Crkve Božje, po njezinu najvišem Pastiru, rimskom papi, kojega opet vodi Isus Krist Gospodin naš.*«

Da, svaki će razborit kršćanin svojom vjerom i svojom poslušnošću prema crkvenom učiteljstvu pokazivati svoje uvjerenje, e u Crkvi svojoj ima »columnam et firmamentum veritatis«; on će spremnim prihvaćanjem i obranom njezinih odluka pomagati Crkvu Božju u njezinoj danas napose teškoj zadaći — spasavati Istinu za dobro cijeloga čovječanstva.

Karlo Grimm D. I.

---

[60] Okružnica »Casti connubii« od 31. XII. 1930. Ovamo ide i potpuno je opravdano ono, što piše isti papa u svojoj okružnici o Kat. Akciji »Non abiamo bisogno« od 29. VI. 1931.: »Crkva Isukrstova sigurno ostaje u granicama svoga poslanstva, nesamo kada u duše usađuje prva najvažnija načela i klice vrhunaravnoga života, nego i kada ovaj život promiče i razvija već prema prigodama i sposobnostima te načinom i sredstvima, što ih smatra podesnima... — Prema tomu je neumjesna i sa katoličkim imenom i vjeroispovijedanjem nezdruživa preuzetnost, kada obični vjernici hoće da Crkvu i njezinu Glavu poučavaju u tome, šta je dosta i mora da bude dosta za kršćanski uzgoj i izgradnju duša, i da se očuvaju i promiču u društvu, osobito u mladeži, načela vjere i njihovo potpuno djelovanje u životu.« (Prema prijevodu »Vrhbosne«).

NJEMAČKA GOSPODARSKA KRIZA U OKVIRU SVJETSKOG GOSPODARSTVA

*RAZVOJ I NAJSKORIJA BUDUĆNOST.**

UZALUDNO bi bilo i pokušati da se u uskom obliku jednoga članka — pa makar i u najzbijenijem obliku — dade bar kako tako iscrpljiv prikaz njemačke gospodarske depresije, njenih uzroka i njena razvoja. U slijedećim se dakle recima može raditi samo o tome, da se u glavnim crtama označi razvitak te krize. No odmah ističemo, da nam se valja obazreti i za drugim faktorima, jer se iz samih njemačkih poteškoća ne može potpuno razjasniti ta teška depresija. Radi silne gospodarske povezanosti koja danas vlada među narodima, imamo proučavajući njemačku krizu posla sa stotinu raznih uzroka i utjecaja. Označit ćemo samo najbitnije.

Dvije su tu vrste uzroka od najveće važnosti: jedni su internacijonalni, drugi specifično njemački. Premda je teška kriza zahvatila Njemačku godinu i pô prije većine ostalih zemalja svijeta, i stoga se ta njemačka kriza čini na prvi pogled kao neki posebni slučaj za se, ipak su i internacijonalni uzroci djelovali na Njemačku, a to je dovoljno jasno već iz one povezanosti njemačkog narodnog gospodarstva s ekonomskim prilikama drugih zemalja.

I. Internacijonalni uzroci.

Među internacijonalne uzroke, koji su pospješili njemačku krizu spada prekomjerna investicija i prekomjerna produkcija, mirovni ugovori i nagomilavanje kapitala.

Hiperinvesticija i hiperprodukcija. Na prvi bi se pogled pričinilo, da je glavni razlog gospodarskog dezekvilibrija opća hiperprodukcija s jedne strane, a manjak kupovne snage s druge: tu prenatrpana skladišta i pomanjkanje prođe, tamo nezaposlenost, glad i bijeda. Stvar međutim nije ipak tako jednostavna. Istina postoji nerazmjer, ali i taj nerazmjer i sama hiperinvesticija samo su vanjski uzroci. Ne smijemo nipošto pustiti s vida dublje i zadnje uzroke krize, a ti imaju svoj korijen u ćudorednom naziranju modernog ekonoma, kojega materijalistički i »kapitalistički« duh goni za bezobzirnim dobitkom, koji se ne plaši nikakova sredstva, ne osvrće nimalo na opće interese i narodno blagostanje, ne žaca se pače ni pretjerane spekulacije ni same prijevare.

---

* Donosimo ovaj prikaz njemačke krize, što ga je za »Život« napisao berlinski stručnjak g. K. Diederich. To dakako ne znači, da se uredništvo poklapa sa svim pojedinim izvodima g. pisca. (Nap. Uredništva).

Promatrajući stvar samo izvana, hiperprodukcija i hiperinvesticija se razvijaju po prilici ovako: svjetski rat donosi nekim zemljama, naročito Sjedinjenim Državama, ogromne dobitke. Silno nagomilavanje kapitala u Americi dovodi na koncu nužno do ekspanzije produktivnog aparata. S tom se izvanredno ubrzanom ekspanzijom podjednako razvija i tehnički napredak, a potiče ga i gone velike i bezbrojne prilike za zaslužbu te ogromne i neupotrebljene rezerve kapitala: doživljavamo u kvalitativnom i kvantitativnom pogledu nečuvenu racijonalizaciju na svim područjima. No tom fantastičnom usponu produktivne sposobnosti nikako ne odgovara dovoljna tržna i prodajna sposobnost.

U svim se zemljama i u svim granama, u nadi za što većom prođom i dobitkom, sa sredstvima najmodernije tehnike na vrat na nos sve »racijonalizira«. Pri tome se nimalo ne uzimlje u obzir materijalno blagostanje cjelokupnoga naroda, nego se slijepo i kao očarano misli samo na svoje p r i v a t n e gospodarske interese, a zaboravlja se na č o v j e k a — ekonoma. Posljedica te pretjerane i nerazborite racijonalizacije jest nezdravo napuhivanje produktivne — i njenog korelata — kupovne sposobnosti. To se teško — još teže nego u Udruženim Državama — osvećuje u onim zemljama, koje su — ne vodeći računa o posve različitim prilikama, u kojima se nalazi američki kapital i američka prođa — stale da se slijepo i neograničeno povode za Amerikom.

Posljedice se hiperinvesticije očituju u padanju cijena, i to prije svega kod sirovina. Zbog potpuno preuređene agrarne tehnike površina se obrađenog zemljišta silno povećala.[1] Prirod se užasno umnožio, ali ne u jednakom omjeru i potrošnja: cijene su morale nužno da panu. Tako je s pšenicom, a i s drugim agrarnim sirovinama, napose s javanskom sladornom trskom, vunom, pa i s marvogojstvom. Sve su te promjene dovele do opće agrarne krize, koja svojom napetošću i zamašitošću nimalo ne zaostaje za onom krizom u posljednjoj četvrti prošlog stoljeća. Ako uzmemo kao najviši uspon cijenâ 100, onda prema računanju berlinskoga Instituta za konjekture pad cijena do kolovoza 1931. izgleda ovako:

kod pšenice 65 po sto, kod kukuruza 38 po sto, kod kave 64 po sto, kod pamuka 65 po sto, kod vune 63 po sto, kod lana 74 po sto, kod goveđe kože 67 po sto, kod teleće kože 74 po sto, kod kaučuka 88 po sto.

I cijena je industrijalnih sirovina jako pala; tako na pr. bakra za 63 po sto, olova za 53 po sto, cinka za 58 po sto, kositra za 63 po sto; cijene su tih sirovina sada na najnižem stupnju sve tamo od god. 1895.

Posljedica tog katastrofalnog pada cijena jest jako umanjenje kupovne snage kod zemalja, koje obiluju sirovinama. Da se spriječi daljnje opadanje tržnih cijena stalo se čak i uništavati plodove: u Kanadi i Sjedinjenim Državama pšenicu, u Braziliji 22 milijuna vreća kave.

[1] Vidi o tom u *Životu*, 1931, str. 406.

Međutim se u istoj mjeri, u kojoj opada kupovna snaga sirovinskih zemalja, umanjuje i broj kupaca industrijskih proizvoda. Načelo: »La baisse amène la baisse« ne vrijedi samo za burze. Budući da pad cijena industrijskih proizvoda ne ide uporedo s padom cijena kod sirovina, stoga je i izvoz iz industrijskih zemalja u agrarne stao naglo da nazaduje. To u industrijalnim državama još pogoršava i onako — zbog pretjerane produktivnosti — već slabu prođu, te ih sili da ograniče svoju produkciju, a to ograničenje opet uzrokuje nazadak vanjske trgovine, porast nezaposlenosti, opadanje kupovne snage i t. d. Nazadak je vanjske trgovine posješen i padom valute u važnim zemljama-kupcima: južnoj Americi, Australiji i Meksiku; napetim odnošajima u državama dalekoga Istoka, te konačno ruskim dumpingom, koji nastoji da si forsiranim izvozom pšenice, drveta i petroleja nabavi potrebnih deviza za svoju pjatiljetku, a time još više potresa i onako ugroženim svjetskim tržištem. Umanjena prođa na svjetskom tržištu, sili opet sa svoje strane da se još više ograniči produkcija,[2] a time uzrokuje novi porast nezaposlenosti. Na taj se način krug država, koje su uvučene u vrtlog krize svakim danom sve više širio, tako da danas obuhvaća sve zemlje pa i Francusku, koja je do nedavna vrijedila kao »otok konjektura«. U drugoj četvrti 1931. opseg je vanjske trgovine na svijetu za 25.9 po sto manji, nego u istom razdoblju prošle godine, i što dalje, sve više pada. Čitav taj razvoj slabi ili sasvim ubija svaku poduzetnost.

* * *

Toliko o internacijonalnom djelovanju hiperinvesticije i hiperprodukcije. Da spomenemo još ukratko ostala dva internacijonalna uzroka: mirovne ugovore i nagomilavanje kapitala.

Nove države, koje su nastale iza svjetskoga rata, podigle su svoju industriju. Da je obrane od konkurencije inozemstva, zaštitiše je jakim carinama. Time je nastala hiperindustrijalizacija u novim državama, a povećano opadanje prođe, ograničenje produkcije, porast nezaposlenosti u starim industrijalnim državama: carinski dakle nasipi i hiperindustrijalizacija pripadaju biti današnje gospodarske nevolje; o trećem uzroku — nagomilavanju zlata u rukama nekih država — bilo je već govora u tom časopisu.[3] Po poznatom švedskom ekonomu Gustavu Casselu posljedice su toga nagomilavanja zlata opće padanje cijena, ograničenje produkcije i nezaposlenost. Kako svjetsko gospodarstvo biva sve više uzdrmano, utjerivaju Francuska i Sjedinjene Države zlato

[2] Proizvod svjetske industrije ima danas samo još 80,8% od proizvoda u god. 1928. a prema 1929. u kojoj je indeks industrijskih proizvoda viši za 7,8% od onoga u god. 1928. pokazuje nazadak od 27%.

[3] Opširnije o tom vidi u *Životu*, god. 1931. str. 405. - 407, 410.

još u većoj mjeri, premda je u tim zemljama trgovanje gotovim novcem tako živo, da je prije nekog vremena američki zajam od 300 milijuna dolara, posuđen uz vanredno niske kamate od 3 ½, po sto pola sata iza prve potpisane ponude za 7 i ½ puta bio nadmašen: t. j. 2 i ½ milijarde dolara bijahu pripravljene da se posude uz kamate od 3 i ½ po sto. Francuska nasuprot nije nikako spremna da daje zajmove, a da takav zajam ne bi spojila s političkim uslovima, što se svakako većim dijelom može pripisati mentalitetu francuskih bankira i bankovne politike. Izvoz kapitala ovih zemalja u dužničke države svakako ne dostaje, da se pokriju ma samo i kamate za zajmove, koje je država prije posudila, a kamoli da povrh toga otplate svoje ratne dugove. Ako ne uspije, da se izgladi kriza nepouzdanja, koja je dosegla svoj vrhunac, mogu se očekivati najveće pogibli radi pogrešne razdiobe zlata.

Time smo nabrojili uzroke gospodarske krize. Svjetska gospodarska kriza, kakva je danas, pruža nam beznadnu sliku. Ispunja je duh nereda i rasapa. Sposobnost svjetske produkcije je tako enormno porasla, da može zadovoljavati največim zahtjevima čovječanstva, a unatoč znatno sniženim cijenama skapavaju od glada milijuni i milijuni, a sve kod punih žitnica. 25 milijuna je ljudi osuđeno na nezaposlenost i na najoskudniji minimum eksistencije. Stotine haljada umire od gladi, dok se u isto vrijeme uništavaju životne namirnice u masama. Očitije se nije nikada pakazala disharmonija kapitalističkog sistema kao u doba najvećeg tehničkog savršenstva. Tko će se još čuditi, ako se postavi pitanje, da li uopće i postoji kriza u kapitalističkom sistemu ili kriza kapitalističkog sistema. Na to treba odgovoriti da je kapitalizam znao bolje nego ikoji gospodarski sistem ispuniti zapovijed Božju: pokoriti si zemlju, ali nije znao da svede podjelu dobara u prave kanale, jer — i sada smo opet u ćudorednom području — njemu nije stalo do toga, da poluči blagostanje svih narodnih zajednica, njemu je samo do vlastite, individualne sreće i blagostanja. Svijesno i konsekventno okrenuše red vrednota, sva inponderabilia u gospodarstvu zanijekaše i postaviše za princip samo ono, što se dade izraziti brojkama. Načelo o samo-zakonodavstvu gospodarstva i o njegovoj nezavisnosti od zakonitosti ćudorednog i duševnog života postalo je osnovicom gospodarskog stjecanja, i ujedno je proglašena vjera u moć i silu. Mi dakle ne proživljavamo krizu kapitalističkog sistema nego krizu kapitalističkog duha, iz kojega je jedini izlaz kristianizacija gospodarskog života.

II. Specifično njemački uzroci.

Kako već prije spomenusmo njemačko je gospodarstvo bilo već prije oslabljeno i lišeno svih rezerva, kad ga je svjetska kriza pogodila svojim snažnim udarcima. Iz toga slijedi, da je njemačka kriza nešto posebno i da se je ne smije smatrati posljedicom poremećenog gospodarskog ravnotežja. K tome pridolaze uzroci, koji nijesu ekonomske naravi.

Njemački se narodni imetak, koji je god. 1913. iznosio 360 milijarda maraka, umanjio za sto milijarda, koje su se za vrijeme rata beskorisno ispucale u zrak. A primirje samo zahtijevalo je velike svote. Konačno donese versajski mir uz nove terete političku i gospodarsko rascjepljenje Njemačke. U posljednjem slučaju htjedoše pogoditi u živac industriju, koja je postala nekada njim saveznicima opasna. Jedan dio njemačke teške industrije sa lotarinškim rudnim središtem bude pripojen Francuskoj, a drugi u Gornjoj Šleskoj Poljskoj, a mineralima bogato Saarsko područje otkida se za 15 godina od Njemačke. Time je Njemačka i obzirom na sirovine postala ovisnom od inozemstva.

Njemačke reparacione obaveze uznemiruju i pooštravaju nesamo gospodarski položaj Njemačke nego i čitavog svijeta. Predočimo si slijedeće: Njemačka je nakon svršenog rata bila prisiljena, da sav svoj rad, koji je u ratno doba služio isključivo u vojničke svrhe, nakon rata prilagodi potrebama mira. Provađajući u djelo tu promjenu morala se je industrija preokrenuti, te se moralo odustati od svakog usavršivanja i modernizacije tih strojeva. Dakle, ovako inferiornom mašinerijom morala se je Njemačka takmiti sa inozemstvom, koje je obilovalo tehničko savršenim aparatom. A to nije bivalo uz jednake uvjete i uslove kao i prije rata. A sad se još iziskuje od tog okrvavljenog tijela tribut od 132 milijarde maraka. I to da se uzme iz Njemačkog gospodarstva! Da je to uopće moguće mora Njemačka pomoću stranoga kapitala nanovo dizati svoju industriju, da bude kadra, da uz sve ove obaveze: uz plaćanje kamata i amortizaciju glavnice još izbije čisti dobitak od 2 milijarde za plaćanje tributa, a da pritom ne dobije nikakve odgovarajuće vrijednosti.

Konkretnije to znači: Njemačka mora drugima besplatno dobavljati strojeve, ugljen, kemijske produkte, tekstilija i t. d. sve u vrijednosti od 2 milijarde; nadalje dohodak njemačkih željeznica od mjesec dana ide u reparacione svrhe. Ali najstrašnije pri tome jest, da Njemačka mora pokrivati ratne dugove i interalliranih država Sjedinjenim Državama. I uz to plaćati 50 po sto. K tome pridolazi još nešto: Zajmovi, koje su Sjedinjene države posuđivale saveznicima nijesu nikakvi produktivni krediti t. j. njima se nijesu stvarale nove vrednote, nego oni su služili isključivo uništenju drugih vrednota. I ako su reparacije pooštrile krizu i sa svim svojim posljedicama (povišenje poreza, produkcionih troškova, padanje kupovne snage, manjkavo stvaranje vlastitog kapitala i porast dugova u inozemstvu) otešćale ljudima život, ipak reparacije nijesu jedini faktor, koji bi ublažio krizu. Stoga ukinućem reparacija — premda je to condicio sine qua non — još ne će biti uklonjena svjetska kriza.

Promotrimo sada uzroke, koji postoje unutar Njemačke. Dva su faktora: nestašica kapitala, i porast produkcionih troškova.

III. Nestašica kapitala.

Ona se očituje u popuštanju kapitalnoga importa, koji se unatoč živahnog opticaja na inozemnim tržištima (usporedi 300 milijunski zajam Sjedinjenih Država), koji poradi opće krize nepouzdanja nije više oživio sve tamo od investicija za vrijeme racionalizacije. K tome pridolazi opadanje stvaranja vlastitog kapitala, koje proistječe iz suzivanja produkcije i smanjivanja nacionalnih dohodaka. A konačno i bijeg kapitala kao posljedica desperatnog političkog stanja, manjak pouzdanja, gospodarskih faktora prema državi i negodovanja zbog visokih poreza (do 48 po sto) u Njemačkoj. Računa se, da je otišlo 10 do 12 milijarda u u strane zemlje. A to prouzrokuje opadanje porezne snage za državne financije, a za gospodarstvo povišene kamate, u korist vanjskog kapitala.

Nestašica kapitala sa svojim posljedicama bila bi već kadra, da dovede do povišenja produkcionih troškova. Ima tome i drugih razloga. Prije svega porast t. zv. fiksnih troškova, onda porezno opterećenje i previsoke monopolne cijene, koje nijesu išle uporedo sa padom svjetskih tržnih cijena. Porast produkcionih troškova djelomice pooštrava rentabilitetnu krizu, budući da je ona uzrokom suzivanja produkcija, da ne kažemo obustavljanja svakog produktivnog rada.

Svi ti uzroci internacionalni i specifično njemački mogu nam predočiti neizmjernu kompliciranost momentanog gospodarskog položaja u Njemačkoj.

Od sviju država, koje se bave industrijom, doživjela je Njemačka najveće opadanje produktivnog rada. Indeks industrijalnih produkata uporeden sa svjetskim indeksom pao je god. 1928. za 19,2 %, a u augustu 1931. već za 32 %.

Sadašnja industrijska produkcija sliči onoj od god. 1900. Osobito izrazito je nazadovanje u industriji produkcionih dobara. Tu je pao indeks za 37 %.

Stupanj zaposlenosti obzirom na kapacitet radničkih sila iznosi samo 44 %, a mjeren na kapacitetu radnih sati samo 38 %. Broj nezaposlenih, koji primaju potporu narastao je na 4 i pol milijuna, te je dakle od lanjske godine za jedan i pô milijuna narastao. Od toga broja zapremaju okruglo 1 milijun mladi radnici. Nezaposlenost u tolikom stepenu ugrožava opstanak kulturnog života, a još više u političkom pogledu, jer se širi među masama ogorčenost te ih navraća na skrajnji radikalizam; time se pooštravaju socijalne opreke. To je za državu, u kojoj opadaju dohoci od katastrofalnog značenja. Tijeskom i bičem se mora raditi u jednu ruku prigušujući izdatke, a u drugu povišujući poreze. 8 i

pol % od svojih dohodaka mora da plati svaki, koji je ikako sposoban da zarađuje, za osiguranje nezaposlenih radnika.

Porazno je djelovala kreditna kriza. Slom austrijskog Kreditnog zavoda započeo je tu krizu. Sam je slom izazvao izvan Njemačke i Austrije, (koje su povezane novčanim obvezama) dojam, da je bankarstvo obiju zemalja ugroženo illiquiditetom. Nakon njemačkih izbora u septembru 1930 god. postalo je inozemstvo vrlo rezervirano u davanju novih kredita, te počelo opozivati kratkoročne kredite. Ujedno bježi kapital u strane zemlje. Hooverov prijedlog, da se za godinu dana obustave obveze, koje proistječu iz internacijonalnih, političkih obaveza zaustavlja samo prolazno ovaj razvoj. Budući da si je Francuska kod izvedbe ovoga plana mnogo pridržavala, otezali su se pregovori. Strani novac, koji je bio na kratki rok posuđen, povlačio se je žurno. Tako se je od 12 milijardi ništa manje nego 3 i pô milijarde susteglo njemačkomu gospodarstvu. Zadugo ne mogu banke odolijevati navali svojih vjerovnika. One će podleći u onaj momenat, kad publiku zahvati panika, te navali na banke u potražnji za svojim novcem. Kadno se 13. jula morala zatvoriti Danat banka, bila je vlada prisiljena, da zatvori slijedećeg dana sveukupne banke i da svim sredstvima podupre oštećene novčane institute, da se zapriječi daljne opadanje imetka. Slom velikih banki — da nije došla pomoć — doveo bi Njemačku na rub propasti. Da je u Njemačkoj uopće još moguće gospodarstvo, zasluga je katoličkog državnika njemačke vlade drž. kancelara dr. Brüninga, koji je u najkritičnijem momentu i drakonski strogim odredbama znao očuvati mir. Ministarski su dogovori u Londonu doveli do toga, da se barem ne smiju opozvati novi krediti inozemstva i da još ne otkazani krediti pripadaju Njemačkoj.

Jedva je bila ova kriza donekle svladana, već su bili svijet i Njemačka uzbunjeni novim događajem, koji možda još jasnije od srpanjskih događaja osvjetljuje pogubni stadij, što ga je postiglo poremećeno svjetsko gospodarstvo: pad engleske valute. Za Njemačku je to značilo opet pogoršanje gospodarskog položaja, jer Engleska postade sada sposobnija za konkurenciju na dosadanjim njemačkim tržištima. Padanje je engleske valute zadalo silan udarac nadama u skorašnje rješenje svjetske krize. Samo s jednog stanovišta mogli bi biti engleski događaji poželjni: kad bi pridonijeli spoznaji gospodarske povezanosti naroda i političkih uzroka svjetske krize, te tako pospješili međusobno pouzdanje.

Upravo je ruglu izvrgnuto političko gospodarsko shvaćanje, ako usprkos neplaćanja dugova Francuska insistira na plaćanju nezaštićenog Young-anuiteta, koji iznosi za Njemačku 660 milijuna, ako se nadalje tih 660 mil. štono se moraju izbiti iz njemačkih državnih željeznica, i uplatiti u internacijonalnu banku za plaćanje u Baselu, opet vraćaju Njemačkoj kao kredit. Francuska hoće time,da na vani dokumentira, da se ne će odreći svojih svetih prava na reparacije. Ovakovo držanje nikako ne pridonosi sređenju prilika, a također ni jačanju međusobnog pouzdanja te je teška zapreka rješenju svjetske krize.

Njemačka vlada neprestano nastoji, da svojim naredbama najrigoroznije naravi odstrani nutarnjo-njemačke uzroke krize. Ostalo stoji do »Velike svjetske politike«. Prije svega radi se o međusobnom internacijonalnom zbliženju osobito s Francuskom. Zbliženje s Francuskom najnužniji je zahtjev, kojemu se za volju napustila njemačko-austrijska carinska unija i poradi kojega je Njemačka odustala od gradnje oklopnih krstaša, na koju je imala pravo po mirovnom ugovoru. Barem je dakle jedna strana pokazala ozbiljnu volju za zbliženjem. Jedina je Francuska — kako je to nedavno pokazala francuska potražnja zlata u Londonu i New Yorku — kadra, da spasi svijet od grčeva, u kojima se sada previja. Kako to Laytonov izvještaj naglašuje, potrebna je žurna pomoć, već u prvom naime dijelu godine 1932. mora se isplatiti 6 milijardi kratkoročnih kredita. Ako ne pođe za rukom, da se ovi pretvore u kredite dugoga roka i ako povrh toga ne uspije dobiti novih inozemnih zajmova za podignuće njemačkog gospodarstva, tada nije moguće omjeriti veličinu političkih i gospodarskih posljedica.

IV. Neizvjesna budućnost.

Nesigurnost novčanog položaja tišti poput magle Njemačko gospodarstvo, koje je pod pritiskom smanjene konsumacije unutar zemlje upućeno na eksportna tržišta. Održanju eksporta stoje na putu razne zapreke: nedovoljan razvitak svjetske gospodarske konjekture, nastojanje Engleske da sistematskim sniženim cijena podigne svoju sposobnost internacijonalne konkurencije i trgovačko-političke mjere ostalog inozemstva.

Iza ogromnog gubitka narodnog imutka, koji je uslijedio iza srpanjskih događaja, pošla je Njemačka u susret sadašnjoj zimi, koja je od svih dosadanjih najteža, sa teretom od 23 i pol milijarde privatnih dugova, što ih ima da plati inozemstvu, sa vojskom od 5 milijuna radnika i sa katastrofalno palom kupovnom snagom. Sva nagađanja, kojima bi se mogla pogoditi prognoza, sada nijesu više moguća, poradi odviše komplikovanih prilika: jer izvangospodarski faktori mogu momentano osujetiti svaku brojčanu prognozu.

Ta potpuna nesigurnost budućnosti tišti milijune ljudi, koji teško oskudijevaju i gube srčanost. Komogod čovjek pogleda, svuda opaža veliku bijedu i nestašicu. Djeca rastu bez ikakova tračka veselja i mnogi muževi, koji su osuđeni na besposlenost i nerad utječu se plinskom zavoru, koji ih »spasava« iz ovog zemaljskog pakla. Država sama nije kadra da odolijeva bijedi masa. Stoga je pozvala građanstvo na intenzivnu suradnju. Sve karitativne institucije treba da se mobiliziraju. Velikodušno se odazvalo ovom pozivu 1 i pol milijun pomagača: Državna željeznica i državna obrana. »Njemačka liga slobodne karitativne djelatnosti« započela je rad. Njoj se pridružiše 6 najvećih njemačkih karitativnih saveza, među njima i katolički karitativni savez. Lozinka je: pomoći svima bez razlike stranaka i konfesija. Tako još u zadnjem času sja tračak nade onima, koji već očajavaju.

•

Križarski rat djelotvorne kršćanske ljubavi organizuje se u vrijeme najgoreg materijalizma. Stara kršćanska ljubav međusobnog potpomaganja oživljava i sačinjava bitni dio uputa, što ih je dao za katoličku karitas preuzv. biskup berlinski dr. Kristian Schreiber i za kojom se već mnogi povedoše. Nabava najnužnijih namirnica postizava se posebnim kolektama po obiteljima i kućama. Za nabavu životnih namirnica računa se na pomoć seljaka. Sakupljat će se i dijeliti i topla odjeća i gorivo. Napose će se pobrinuti za mladež, da se okani očajnih koraka, opačine i radikalizma.

Uporedo sa brigom oko materijalnog blagostanja ide briga za duhovne potrebe. Priređivanjem predavanja svake vrsti: duhovne obnove i ekzercicija, besplatnim dobavljanjem katoličkih novina nastoji ublažiti duševnu potištenost. Bilo bi poželjno, da ta karitativna djelatnost poluči sjajan uspjeh, a možda bi baš ta djelatnost doprinijela, da se izglade socijalne opreke, koje se sada jače nego ikada ispoljuju u Njemačkoj.

•

U toku našeg razlaganja često smo pokazali da se ponajviše radi o duševno-moralnoj krizi. Iz toga meteža ima samo jedan izlaz: Valja obračunati s grubim materijalizmom, koji je svijet strovalio u najveću bijedu, i povratiti se k pravim kršćanskim načelima. Na mjesto financijalnoga i političkog pritiska mora da nastupi socijalna pravednost. Mjesto međusobnog nepouzdanja mora da vlada ljubav. Mamona mora s prijestolja, uspostaviti se mora kraljevstvo Kristovo na zemlji. Iz svoje zaslijepljenosti i svoje udaljenosti od Boga mora čovječanstvo da se opet povrati svome Ocu, koji je na nebesima. Ono mora da se opet utječe Svemogućemu i da ga obaspe svojim molitvama. Tada će i On svoju ruku osvetnicu povući sa ovog grešnog i zalutalog svijeta.

BERLIN — **Klement Diederich**

STVORITELJ SVIJETA I PROBLEM ZLA

CIJELI svijet i svaka pojedina stvar u njemu ima Stvoritelju da zahvali na svemu, što jest i što ima. Zato ima neograničenu kraljevsku vlast nad svim stvarima. On upravlja čitavim svijetom neizmjerno mudro. Njegovoj se svemogućnosti ništa ne može usprotiviti. Neizmjerna je ljubav, koja ga vodi kod svih njegovih djela. Sve ovo nužno priznajemo, kad razumijemo, što znači »Stvoritelj« svijeta. Ali kad promatramo ovaj svijet, gdje vidimo uz dobrotu i ljepotu i sreću toliko zla i rugobe i nesreće, onda nam se čini, kao da smo se prevarili, kad smo priznali Stvoritelja kao izvor svega i kao neizmjerno mudroga i silnoga i dobroga kralja i oca čitavog svijeta.

Nijesmo mi prvi, koji su se borili s ovim poteškoćama. »Problem zla« zaokupljao je od vajkada ljudski duh. Već je psalmista[1] bolno uzdisao, promatrajući, gdje pravednici moraju toliko trpjeti, dok zli uživaju svaku sreću. Pogled na svršetak ovoga života i na vječnost dao je psalmisti odgovor na teško pitanje. Tako je ostalo i ostat će, dok bude ljudskog roda na ovom svijetu. Vjera u budući život, gdje će Bog izravnati, što je krivo bilo u ovom životu i gdje ćemo upoznati puteve providnosti Božje, dati će potpuno rješenje problema zla.

Zato je prvi i najbolji odgovor na ono teško pitanje, kako se zlo može složiti s Bogom, čin vjere u providnost Božju i život vječni, u kojem će svatko primiti plaću prema zaslugama, što ih je stekao u ovom prolaznom životu. Ovo je zajedničko rješenje čitavog skupa onih pitanja, koja sačinjavaju problem zla. Na ovaj način može i filozofija sama, neovisno o vjeri, riješiti problem zla. Budući da je sigurno, da je Bog izvor svega i da je neizmjerno silni i mudri i dobri kralj i otac čitavoga svijeta, ne možemo ovo zanijekati poradi zla, koje vidimo u svijetu.

Ipak ćemo odgovoriti i na pojedina pitanja, koja tolike duhove muče, kad promatraju zlo u svijetu. Pitaju se mnogi, kako je zlo moguće, ako je Stvoritelj izvor svakoga bića, apsolutni gospodar svega svijeta, svemoguć, neizmjerno mudar, beskrajna ljubav i dobrota.

Jedan od najvećih umova svih vremena, Sv. Augustin, mnogo je trpio, tražeći odgovor na ova pitanja, dok ga nije našao. Augustinovo rješenje prihvatila je, barem u glavnim potezima, kršćanska filozofija i teologija, napose Sv. Toma Akv. Tako je

[1] Ps. 36 i 72.

Sv. Augustin postao sveopćim učiteljem onih, koji iskreno traže rješenje problema zla. Zato možemo i mi s pouzdanjem tražiti u njega savjet u našim pitanjima. O »problemu zla kod Sv. Augustina« mnogo se pisalo, osobito u posljednje vrijeme prigodom 1500 godišnjice njegove smrti. Tako je napisao vrlo zanimivu studiju R. Jolivet S. I., profesor katoličkog sveučilišta u Lyonu: »Le Problème du mal chez S. Augustin«.[2]

Oni koji misle, da ne bi moglo biti zlo u svijetu, ako bi Stvoritelj bio izvor svakoga bića izvan sebe, pretpostavljaju očito, da je zlo neko biće.

To je bila nauka Zoroastrova i Manihejaca, pa i naših Patarena. I Sv. Augustina, koji je više godina bio pristaša manihejske sljedbe, dugo je mučila sumnja, da li je zlo neko biće ili samo manjak savršenstva, koje bi neko biće moralo imati. Napokon se uvjerio, da je svako biće kao takvo dobro, a zlo se zove i jest samo zato, jer nema nekoga savršenstva, koje bi moralo imati. Tako u Ispovijestima[3] govori Bogu: »Ono zlo, kojeg sam porijetlo tražio, nije nikakva supstancija, jer inače bi bilo nešto dobro. Ona supstancija naime bila bi ili neraspadljiva, dakle veliko dobro; ili bi bila raspadljiva supstancija, pa i raspadljiva ne bi mogla biti, kad ne bi bila dobra.« Drugdje opet[4] tako dokazuje, da zlo ne može biti nikakva narav: »Svakoj je stvari zlo ono, što se protivi njezinoj naravi. Ako je dakle svako zlo protivno naravi, ne može ono samo biti nikakva narav.« Isto tako i sv. Toma odlučno zabacuje mišljenje onih, koji su si pretstavljali zlo kao neku stvar ili narav[5]: »Dobro je sve ono, što može biti predmet težnje. Budući dakle da svaka narav teži za tim, da postoji i da bude savršena, treba kazati, da je bivanje i narav kojegod stvari nešto dobro. Nije dakle moguće, da bi zlo bilo neko biće ili forma ili narav. Iz toga slijedi, da zlo znači neku »odsutnost dobroga — absentia boni«, ili kako veli malo kasnije[6] »lišenje dobroga — privatio boni.« Zlo je dakle nedostatak, koji ima neka stvar time, što joj nešto fali, što bi morala imati. Stvar, koja ima takav nedostatak, ne zove se zlo nego zla. Zato treba razlikovati zlu stvar i zlo, ili stvar i njezinu zloću. Onu možemo zvati zlo u materijalnom smislu, a zloću zlo u formalnom smislu, ili s Donatom[7] »materijalno i formalno zlo — malum materiale, malum formale«.

Ako je dakle zlo samo nedostatak — pita se naime samo za formalno zlo ili zloću — ne može samo po sebi imati nikakva izvora ili uzroka, dakle niti Stvoritelja. Zato možemo i moramo doista kazati, da je neispravna ona pretpostavka, na kojoj se o-

[2] Archives de philosophie, vol. VII. cah. 2, 1 - 104.
[3] Confess. VII, 12.
[4] De moribus Eccles. II, 2.
[5] S. theol. 1, 48, 1, c.
[6] S. theol. 1, 48, 1, ad 4.
[7] Ontol., ed. 7, 121 - 2.

sniva poteškoća onih, koji ne mogu razumjeti, kako može postojati zlo u svijetu, ako je Stvoritelj izvor svakog bića. Neispravno se pretpostavlja, da je zlo nekakvo biće.

Ali i u istinitoj pretpostavci, da je zlo samo nedostatak nužnog savršenstva, koje bi neka stvar po svojoj naravi mogla i morala imati (malum est defectus boni, quod natum est et debet haberi), kako kaže Sv. Toma,[8] ostaje pitanje, kudikamo zamašnije i teže od onoga prvoga. Ako je Stvoritelj izvor svakoga bića, kako može onda neko biće biti bez onoga, što bi moralo imati? Kako može čovjek i životinja trpjeti od rana i bolesti, od glada i žeđe? Kako može biti smrt u svijetu? Kako može čovjek sagriješiti i postati čak i navijeke nesretan? To su pitanja, koja nas najviše muče. Zato ćemo pomno na njih tražiti odgovor.

Prije svega mora nam biti pitanje posve jasno, a onda pretpostavke, koje se u tim pitanjima sakrivaju. Ne pita se, zašto Bog mora slati na svoje stvorove sve ove jade i bolove. Ne tvrdi se, da Bog mora, nego samo da može tako postupati s nama. Neki bez nužde otešćavaju problem zla, pretpostavljajući nekako, da zlo nužno postoji u svijetu, i to pravo zlo, a ne ono metafizičko Leibnizovo, bez kojega dakako ne može biti nijedno stvoreno biće, jer je nužno ograničeno i zato nesavršeno, a Leibniz zove metafizičkim zlom svako nesavršenstvo.

Da Bog svojim stvorovima ne može dati sve, što bi morali imati po svojoj naravi, to se ne može ničim dokazati.

Vele, da je zlo nužno zato, da Bog može pokazati neka svoja savršenstva, koja inače ne bi mogao pokazati. Ovu misao nalazimo i kod Sv. Tome, gdje odgovara na pitanje, da li može Bog biti uzrok zla,[9] i kada tumači, kako se slaže providnost Božja sa zlom u svijetu.[10] Ovdje kaže: »Budući da se Bog brine za sve stvari, mora u svojoj providnosti dopustiti neke nedostatke u nekojim posebnim bićima, da se ne zapriječi savršeno dobro čitavog svijeta. Ako bi se naime zapriječilo svako zlo, mnogo bi dobro falilo svijetu. Ne bi mogao živjeti lav, kad ne bi mogla nastradati nijedna životinja; niti bi bila strpljivost mučenika, kad ne bi bilo progonstvo sa strane tirana. Zato kaže Sv. Augustin u Enhiridiju (pogl. 11. na početku): »Svemogući Bog ne bi nikako dopustio zlo u svojim djelima, kad ne bi bio tako svemoguć, da može činiti i od zla dobro.«

Iz providnosti Božje izvodi Sv. Toma[11] da Bog mora svijet tako udesiti, da se u njemu nalaze svi stepeni bića, jer to zahtijeva dobrobit čitavog svijeta kao cjeline, za koju se providnost Božja brine u prvom redu, jer su dijelovi poradi cjeline. »Na providnost Božju spada, upravljati stvari prema svrsi. Poslije božanske dobrote pako, koja je svrha od stvari lučena, poglavito je dobro, koje postoji u samim stvarima, savršenstvo cijelog svijeta; a ovo ne bi postojalo, kad se ne bi nalazili u stvarima svi stupnjevi bivanja. Zato spada na providnost Božju, da proizvede sve stupnjeve bića.« Ipak ne može biti govor o pravoj nuždi, koja isključuje slobodu. I ono naime savršenstvo čitavog svijeta je nešto ograničeno. A ono, što je ograničeno, predmet je slobode Božje, kaošto kaže izričito i sam Sv. Toma[12]: »Budući da je dobrota Božja savršena te može biti bez drugih bića, jer od njih ne prima nikakva povećanja savršenstva, to slijedi, da neće apsolutno nužno drugih bića.«

[8] S. theol. 1, 49, 1, c.
[9] S. theol. 1, 49, 2.
[10] S. theol. 1, 22, 2 ad 2.
[11] S. theol. 1, 22, 4, c.

Zato je Leibnizov optimizam neispravan. Prema njemu je nužno ovaj svijet najbolji od svih, koji su uopće mogući. Tako kaže Leibniz[13] izričito: »Na kojigod bi način Bog stvorio svijet, uvijek bi bio pravilan i odgovarao bi nekom općenitom redu. Ali ipak je Bog odabrao onaj svijet, koji je najsavršeniji.« Isto tako je neispravno, što Leibniz tvrdi,[14] da Bog sve okreće k najboljemu. Niti se to slaže s naukom Sv. Pavla,[15] koji veli: »Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum — onima, koji Boga ljube, sve služi na dobro.« Ne kaže Sv. Pavao, da služi na najbolje, nego na dobro. Zato veli Hertling[16]: »Bez ikakve sumnje Bog bi bio mogao stvoriti svijet, koji bi bio bez onih zala, što se nalaze na sadašnjem svijetu. Ali niti stoji, da bi ovakav svijet bio bolji, niti je Bog u svome htijenju glede onoga, što je izvan njega, navezan na bolje.«

Na ono dakle pitanje, zašto ima zlo u svijetu, kad bi ipak mogao biti bez ikakva zla te bi tako bio bolji i savršeniji, odgovaramo najprije, da ne stoji ono, što se tvrdi. A onda moramo zabaciti ne samo kao nedokazano nego i kao krivo mnijenje, prema kojemu bi Bog nužno stvarao najsavršeniji svijet i dao mu najsavršeniji red.

Ali drugo nam se nameće pitanje, kako Bog uopće može htjeti zlo, a jamačno hoće, jer ga inače ne bi bilo. Poteškoća osniva se na pojmu zla kao nekoga nedostatka, dakle neke negacije, koja kao takva nije nikakvo biće, dakle ništa dobro i prema tome ne može biti predmet htijenja. Upravo ovaj pojam zla omogućuje nam i rješenje poteškoće. Ako se zlo sastoji u tom, da neka stvar nešto nema, što bi po svojoj naravi morala imati, zlo uvijek pretpostavlja kao svoj subjekt neku stvar, koja ima svoju narav ili bit i prema tomu svoje bitno savršenstvo i dobrotu. Pače ovakva stvar može osim svojega bitnoga savršenstva imati i mnoga akcidentalna savršenstva, jer nijesu nužno među sobom povezana tako, te jedno ne bi moglo biti bez drugoga. Sa

[12] S. theol. 1, 19, 3.
[13] Hauptschriften, Leipzig, Meiner, II, 141.
[14] Hauptschriften II, 139.
[15] Rom. 8, 28.
[16] Vorlesungen über Metaphysik, München 1922, 121.

mo svoju bit i time bitno savršenstvo mora stvar uvijek imati, jer inače ne bi bila ništa. Zato veli Sv. Toma,[17] da je subjekat zla uvijek i nužno nešto dobro. Budući dakle da zla stvar nužno ima i nešto dobro, može biti predmet htijenja, kako našega tako i Božjega. Ali razlog ili motiv htijenja ne može nikada biti zlo kao takvo, nego samo dobro, s kojim je ono zlo skopčano. Isto tako naučava i Sv. Toma[18]: »Zlo ne djeluje niti se ne želi osim poradi dobra, koje je nadovezano; samo je po sebi neodređeno i izvor volje i namjere.«

Ako Bog hoće, da imademo razne naravne nedostatke, bolove, bolesti, neznanje, pače da moramo i umrijeti, ima samo ono dobro na pameti, koje je skopčano s ovim raznim vrstama zla. Koje je ono dobro, mnogo puta možemo lako spoznati. Katkada moramo trpjeti, da sačuvamo ili da stečemo neko naravno ili fizičko dobro, kaošto je čestoputa operacija nužna zato, da spasimo zdravlje i život. Katkada nužno je trpljenje i pregaranje, da stečemo ili sačuvamo neku krepost, kao strpljivost, poniznost, pouzdanje, čistoću, nesebičnost. Mnogo je puta nužno trpljenje, da ne zaboravimo Boga ili da ga se opet sjećamo i da spasimo svoju vječnu sreću. Mnogi bi propali na vijeke, kad ih Bog ne bi odvratio od puta radosti te ih postavio na put križa. Zato nas opominje Isus[19]: »Uniđite kroz uska vrata; jer široka su vrata i prostran put, koji vodi u propast, i mnogi su, koji unilaze njime. Kako uska su vrata i kako tijesan je put, koji vodi u život; i malo ih ima, koji ga nađu.«

Glede fizičkih zala, kaošto su bolesti i bolovi i drugi nedostaci fizičke naravi, nema poteškoće, da ih Bog može htjeti poradi nekoga dobra, koje je s njima povezano. U ovom smislu možemo kazati sa Sv. Tomom[20] da je Bog uzrok fizičkoga zla, ali nipošto moralnoga zla ili grijeha: »Deus est auctor mali, quod est poena, non autem mali, quod est culpa — Bog je začetnik onoga zla, koje je kazna, ali ne onoga zla, koje je grijeh.«

Grijeha ne može Bog nikako htjeti, jer bi si protuslovio, kad bi htio ono, što zabranjuje. Ali budući da može i grijeh, kaošto i fizičko zlo, biti skopčan s nekim dobrom, to može Bog pripustiti ili ne zapriječiti grijeh poradi onoga dobra. Tako može Bog dopustiti, da oholica padne u teški grijeh, da se istrijezni i ponizi. U ovom smislu služi griješniku i grijeh na dobro. Dobro je bilo i za Davida i za Sv. Petra, što je Bog pripustio, da su tako teško sagriješili.

Bog ima kod svakoga zla, i fizičkoga i moralnoga, dobru svrhu na pameti. Ali u svakom slučaju odrediti, koja je ona posebna svrha, zato naš ograničeni razum nema dovoljne snage, kako dobro primjećuje Leibniz[21]:

[17] S. theol. 1, 48, 3.
[18] S. theol. 1, 48, 1. ad 4.
[19] Mt. 7, 13 - 14.
[20] S. theol. 1, 49, 2.

»Znati posebne razloge, koji su Boga možda potakli, da odabere ovaj red vasione, da trpi grijehe, da na neki stanoviti posebni način dijeli svoje milosti, — to nadmašuje sile ograničenoga duha, dok još nije dospio do blaženoga gledanja Božjega.« Osobito, kad na nas navale strasti, kad bismo se nekoga zla svakako htjeli riješiti, onda nastojimo dokazati, da ono zlo nema nikakve veze s dobrim i zato da nema nikakve svrhe. Tako činimo i onda, kad ne bi bilo teško spoznati, čemu nam ima da služi ono zlo, zvalo se poniženje ili bolest ili nezgoda ili kakogod. Zašto je bilo ovo ili ono zlo dobro, vidjet ćemo, kad se stišaju strasti, ako ne na ovom svijetu, onda na drugom. Kad će i za nas započeti blaženo gledanje, otkrit će nam Bog sve tajne svoje providnosti, i vidjet ćemo, da je Bog dobro htio i onda, kad nam se činilo, kao da nema providnosti Božje. I za nas vrijedi ono, što je iskusio psalmista, promatrajući, kako trpe pravednici, a zli se vesele[22]: »Razmišljao sam, da uzmognem ovo razumjeti; ali teško mi je bilo, dok nijesam unišao u svetište Božje i razumio njihov svršetak.«

Ipak ne smijemo misliti, da ono dobro, poradi kojega Bog hoće ili pripušta zlo, mora uvijek i nužno biti neko individualno dobro, koje bi bilo svojstveno nekomu pojedinačnomu stvorenomu biću. Sv. Augustin mnogo puta izrazuje svoje uvjerenje, da zlo postoji poradi dobra čitavog svijeta kao cjeline tako, te i zlo spada u općeniti red svijeta, premda se pričinjava kao nered, ako se promatra bez obzira na cjelinu. Tako ispoređuje[23] čitav svijet s divnim mozaikom, u koji vrlo dobro pristaje i onaj kamenčić, koji se čini ružan onomu, koji ne promatra sve zajedno. Drugdje opet[24] ispoređuje svijet s prekrasnom velikom palačom, s dobro uređenom vojskom, s krasnom pjesmom. Onomu, koji stoji u jednom kutu palače, može se činiti, da ona zgrada nema ljepote. Pojedini vojnik može suditi, da nema reda u vojsci. Onaj, koji čita ili sluša samo pojedine riječi, može misliti, da pjesma nije skladna. Tako se može činiti i onomu, koji promatra pojedine događaje, da nema reda u svijetu. Ali uistinu zauzima i sve ono, što nam se ne sviđa, svoje određeno mjesto u redu providnosti Božje. Sa Sv. Augustinom slaže se potpunoma Sv. Toma, koji na pitanje, zašto ima toliko zla na svijetu, odgovara[25]: »Savršenstvo svijeta traži nejednakost u stvarima, da se ispune svi stupnjevi dobrote... Kaošto dakle savršenstvo svijeta kao cjeline traži, da nema samo neprolaznih nego i prolaznih stvari, tako i savršenstvo vasione traži, da ima nekih stvari, koje mogu izgubiti dobrotu, dakle ju i katkada i gube. A u tom se sastoji zloća, da naime neka stvar izgubi dobrotu.«

[21] Hauptschriften II, 139.
[22] Ps. 72, 16 - 17.
[23] De ordine I, 1.
[24] De musica VI, 11.
[25] S. theol. 1, 48, 2, c.

Uza sve to zlo ne postoji nužno. Bog je slobodan ne samo u stvaranju svijeta, nego i u odabiranju reda. I ono dobro, s kojim je neko zlo skopčano, Bog neće nužno. Pače moralno zlo ili grijeh Bog nužno zabranjuje. Kad bi se ljudi htjeli čuvati grijeha, najveći i najteži dio zala ne bi bio na ovom svijetu. Kaošto Sv. Pavao[26] kaže, da je smrt unišla u svijet poradi grijeha jednog čovjeka, tako i mnoga druga zla, koja su kao neki pratioci ili preteče smrti.

Ipak nije svako fizičko zlo kazna za grijeh, jer može Bog ono zlo htjeti poradi nekoga drugoga dobra. Tako je i Isus[27] odgovorio svojim učenicima, kad su ga pitali za čovjeka, koji je bio slijep od rođenja, da li je to bila kazna za grijeh njegovih roditelja ili njegov vlastiti: Niti jedno niti drugo, nego se to dogodilo zato, da se na njemu očituju djela Božja. (»Niti je ovaj sagriješio niti njegovi roditelji, nego da se očituju djela Božja na njemu.«)

Zato egzistencija zla u svijetu ne samo ne može uskolebati našu vjeru u Boga, nego baš naprotiv dokazuje, da svijet ne može biti sam od sebe. Zlo u svijetu nužno pretpostavlja Biće, koje slobodno stvara i uređuje svijet, Biće, kojemu i zlo mora služiti, da postigne svrhu, koju je odredila Njegova neizmjerna dobrota. Dobro kaže Esser[28]: »Kao golem kamen s oštrim rubovima leži pred svakim monizmom problem trpljenja, koji ne može niti svladati niti obaći. Monizam nema šta da kaže čovjeku, koji trpi. I pesimizam, ovaj samoubojica mišljenja, svjedoči, da ima Bog. I problem trpljenja traži Boga. Ovaj se problem ne može nikako riješiti, ako ne prelazimo iz ovoga svijeta u drugi svijet.«

Odakle teškoća problema?

Težak je za nas problem zla, a razlog je taj, što premalo na to mislimo, da je Stvoritelj svijeta neizmjeran, i to u svakom pogledu. On je neizmjerno dobar, ali i neizmjerno pravedan; neizmjerno silan, ali i neizmjerno mudar; neizmjerno dobrostiv i blag otac, ali i neograničen gospodar čitavog svijeta, koji mora tražiti od svakog stvorenja bezuvjetnu poslušnost. Čini nam se katkada, kao da bi nas morao Bog sačuvati od svakoga zla, jer je neizmjerno dobar. Ali mi tako mislimo, jer zaboravljamo, da je Bog ne samo neizmjerno dobar, nego i neizmjerno mudar i svemoguć, te može i tamo nalaziti i postići dobro, gdje mi ne vidimo nego samo zlo. Čini nam se, da je sve izgubljeno, kad nam je možda Bog našim patnjama pripravio i osigurao najveću sreću. Lijepo tumači razliku između naše providnosti (ako smijemo tako kazati) i providnosti Božje Sv. Toma[29]:

[26] Rom. 5, 12. [27] Io. 9, 1 - 3.

[28] Religion, Christentum, Kirche — Kempten 1912, I, 296 - 7.

[29] S. theol. 1, 22, 2, ad 2.

»Drugo je onaj, koji se ima brinuti za koju pojedinu stvar, a drugo onaj, koji se ima brinuti za vasionu. Onaj, koji se ima brinuti za koju pojedinu stvar, isključuje od nje, koliko moguće, svaki nedostatak. A onaj, koji se ima brinuti za vasionu, dopušta koji nedostatak u pojedinoj stvari, da ne zapriječi dobro cjeline.«

Nešto tajnovito je već naša sloboda, koja nam je ujedno tako draga i tako strašna, jer sami ne znamo, kako ćemo se njome služiti, da li na svoju sreću ili propast. Sami smo sebi zagonetka. Ali s kud i kamo većim strahom promatramo slobodu Božju, jer ne možemo dokučiti mudrosti našega Stvoritelja. Ipak nas mora pomisao na providnost Božju napunjati i veseljem i pouzdanjem. Premda ne možemo razumjeti sve puteve providnosti Božje, ipak znademo, da nije podvrgnut naš Stvoritelj nikakvim slaboćama, nego da hoće našu pravu sreću i da će nas sigurno dovesti do blaženstva, ako se samo mi dademo voditi, vršeći dragovoljno Njegovu svetu volju. Poteškoća i razlog straha je samo u našoj slobodi, kojom se možemo služiti ne samo na dobro nego i na zlo, a koju nam Bog ostavlja, nudajući nam samo svoju milost, s kojom možemo postići pravu našu potpunu sreću, vječno blaženstvo.

Zato možemo najpovoljnije riješiti problem zla. Na pitanje: »Zašto Bog pripušta grijeh i bolove?« odgovaramo s O. Zimmermannom[30]: »Zato, jer iz njih izvire vječna slava Božja i naše neprolazno veselje.« Ovo rješenje problema zla, koje nam daje kršćanska, prava filozofija, u potpunom je skladu s naukom naše svete vjere, izraženom tako jasno u Sv. Pismu već spomenutim riječima i napokon svečano definiranom na crkvenom Saboru u Vatikanu g. 1870., koji izjavljuje[31]: »Sve što je stvorio Bog po providnosti svojoj čuva i ravna, dopirući od kraja do kraja jako i sve udešavajući blago.«

Franjo Sal. Šanc D. I.

[30] Warum Schuld und Schmerz, Freiburg i B. 1922, 108.

[31] Const. de fide cathol., cap. I.

 PO SVIJETU

BOLJŠEVIČKO-BEZBOŽNI POKRET U NJEMAČKOJ.

Pitanje: da li u Njemačkoj uopće postoji bezbožni pokret, bilo bi premalo aktualno i previše obično. Ta, njemački ateisti su odviše poznati i njihov rad je odviše star, a da bi sve to danas za nas bila novost. Ali pitanje je: Zašto bezbožni pokret u zadnje doba razvija u Njemačkoj upravo čudnovatu aktivnost, odakle njegovi veliki uspjesi i još veće nade u budućnost? — Već za razvoj jednog pokreta, koji u sebi nosi zdravu i veliku ideologiju, potreban je prikladan milieu. Ima pokreta (a to su većinom oni destruktivnih i negativnih ideologija), koji i nisu ništa drugo nego produkti izvjesnih ponajčešće abnormalnih prilika. Stoga bi se teško dalo poreći ispravnost mišljenja onima, koji u moralnoj i materijalnoj agoniji jednog naroda vide najprikladnije tlo za jednu bolesnu pojavu, kao što je to upravo bezbožni pokret. A ako posljedice izgubljenog rata moraju biti strašne, onda će biti svakome jasan uzrok u agonijskim časovima, koje upravo proživljuje njemački narod. Ovo bi dakle mogao biti jedan, možda najbliži odgovor na gornje pitanje. Tko bi htio tražiti dublji odgovor, taj bi morao poći putem onih, koji sve događaje u ljudskoj historiji (osobito sudbonosne) odgonetaju u tajanstvenom svijetlu svete Božje Providnosti. Ovakovi bi onda sasvim lako mogli u njemačkom bezbožnom pokretu vidjeti bič Božji nad narodom, kojeg su filozofi po svojim bezbožnim sistemima (u kojima je bog sve drugo samo ne kršćanski Bog) možda najviše doprinijeli današnjem praktičnom, životnom ateizmu.

*

Njemačke slobodoumne organizacije datiraju još iz prošlog stoljeća. Naš prikaz će se ograničiti samo na slobodoumnu (bezbožnu) akciju boljševičkog tipa. Boljševičko bezboštvo je jedna novost u povijesti bezbožne akcije uopće. Vanjske karakteristike boljševičkog tipa bi mogle biti ove: fanatička ekskluzivnost, najradikalnija dosljednost, savršena organizacija. Ni po svojoj unutrašnjoj konstrukciji nije istočno (boljševičko) bezboštvo tek obična kopija zapadnog ateizma, kao što ni boljševizam nije samo u Rusiji presađeni zapadno-evropski komunizam. Lenjin je znao komunizmu, jednom blijedokrvnom i mršavom gospodarskom sistemu dati krv i boju. Istina je, da su ovako na rusku prerađeni komunizam i ateizam odviše nenaravni, a da bi se dali lahko shvatiti ili jasno definirati. Ne treba se onda čuditi, da si mnogi ondje, gdje ne nalaze jasnih odgovora, pomažu s »mračnom i zagonetnom« ruskom dušom. Tu možda leži razlog, zašto su sudovi o boljševizmu (i kod katolika) često upravo kontradiktorni, a u sebi su ipak mnogo jedinstveniji, nego što se čini. Različni izrazi za istu stvar. Tako na primjer nije velika razlika, da li se o boljševizmu govori kao o »satanizmu«, o »novoj vjeri« i slično, ili se u njemu gleda tek gospodarski sistem, novu društvenu ili kulturnu formu, koja je možda tek u svojoj konsekvenciji areligiozna. Jer ako je istina, da je religioznost tako blizu čovjeku kao što i sama njegova narav, onda je čovjek bez religije isto tako nemoguć, kao što čovjek bez svoje naravi. A to opet znači, da svaka gospodarska ili društvena ili kulturna forma, koja jednu religiju uništi

ili je učini suvišnom, mora, da u zamjenu pruži drugu religiju, ako neće sama, da postane nekom vrstom vjere.

Promatranje novog bezbožnog pokreta u Njemačkoj bilo bi nepotpuno ili bolje ono ne bi imalo svog početka, ako bi se pregledao ruski bezbožni pokret. Ta, njemački bezbožni pokret i nije ništa drugo nego li rusko bezboštvo, koje je prekoračilo granice Sovjetske Unije. Stoga ponajprije par podataka o ruskom bezbožnom gibanju.[1]

Kad su bolješevici iza 8 godišnje vlade napokon uvidjeli jednu staru istinu, da je fizička sila valjda najslabije sredstvo, kojim bi se dalo iščupati vjera iz srca jednog naroda, onda su promijenili taktiku. Ne da su oni zabacili svoje terorističke metode, ali su k ovima dodali još nove. Mislili su: pred organizacijom, propagandom, kulturom, znanošću mora stara vjera iščeznuti. Mora se priznati, da su nove metode puno rafiniranije i učinkovitije. — Novi protuvjerski kurs započeo je s osnutkom Saveza Bezbožaca god. 1925. Slijedeće brojke pokazuju razvoj saveza: 1926 — 120.000 članova, 1927 — 200 hiljada, 1928 — 500 hiljada, 1929 — 1 milijun (Savez naglasujući svoj aktivno protivjerski karakter naziva se: Savez Vojujućih Bezbožaca — S. V. B.), mart 1930 — 2½ milijuna, juni 1931 — 4 milijuna, novembar 1931 — 5 milijuna. Prema najnovijoj sovjetskoj statistici brojio bi S. V. B. 7 milijuna članova. Organizacija »Mladi Bezbožci« broji 1 milijun. U njoj su djeca i mladići do 18 godine. — Ne upuštajući se u analizu svestranih metoda ni u prikaz intenzivne propagande ruskih bezbožaca upozoravamo tek na to, da su sve forme sovjetske bezbožne akcije posvema identične s onima, koje ćemo naći u Njemačkoj.

Pošto se je S. V. B. sa svojim milijonskim brojkama afirmirao u Rusiji, odlučio je svoj destruktivni rad prenijeti i u inozemstvo. I to sa svim svojim prokušanim metodama. Ta se odluka jasno razabire iz pisanja predsjednika S. V. B., E. Jaroslavskoga u Pravdi (15. I. 1930): »... Mora se osnovati jedna centrala, koja će komunističknm strankama u svim zemljama stajati uz bok i ravnati pokretom protiv vjere i popova. Jer boj u ovom pravcu ne smije se propustiti. To je također klasni boj. On je zato nuždan u boju protiv kapitalističkog svijeta.« Ta ista odluka se je pokazala na IV. svjetskom kongresu Internacijonale proletarijskih slobodoumnika (I. P. F. — Beč), koji se je održao 16 - 17 XI. 1930. u Bodenbachu (Čehoslovačka). Odmah na početku kongresa odcijepila se je komunistička opozicija pod vodstvom delegata S. V. B., Lukačevskoga i Scheinmauna. Isti dan održala je opozicija svoj kongres u susjednom Tešenu. Zaključen je osnutak komunističke slobodoumne internacijonale. Za sjedištem eksekutive izabran je Berlin. Generalni sekretar internacijonale je H. Mains. On izdaje u Berlinu mjesečnik »Internationale proletarischer Freidenker«. U internacijonalu je stupilo odmah 14 organizacija. Nove organizacije su formirane prošle godine. Tako n. pr. španjolska »Liga anticlerical revolucionaria«, kod koje je osnutka prisustvovala radnička delegacija iz

[1] Historički i statistički podaci su uglavnom uzeti od dobrog poznavača ateizma A. Kocha S. I., koji je prema najnovijim vrelima izradio u poznatoj reviji »Stimmen der Zeit« (siječanj, veljača, ožujak 1932) tri dokumentirana članka o ruskom i njemačkom bezbožnom pokretu.

Berlina s Meinsom na čelu, koja je kroz 3 tjedna (24. V - 14. VI) boravila u Španiji.[2]

* * *

Što je za Rusiju S. V. B., to je u Njemačkoj Savez proletarijskih slobodnomislilaca Njemačke (Verband proletarischer Freidenker Deutschlands). Savez je brojio koncem 1931 — 120 hiljada članova. V. P. F. D. je dakle inicijator boljševičko-bezbožne akcije u Njemačkoj. Njemu uz bok stoji Ifa (Interessengemeinschaft für Arbeiterkultur). Ifa je centrala od preko 20 komunističkih kulturnih organizacija kao n. pr. Slobodni njemački radio-savez, Radnički kazališni savez, Radnički esperanto- savez, Prijatelji nove Rusije (intelektualci), »Arbeiterkult« naklada gramofonskih ploča etc.

O kapitalnoj ulozi, što je ruski novac igra u njemačkoj bezbožnoj propagandi, ne treba valjda izričito ništa ni spominjati. A da je propaganda velikog stila (taj predikat nesumnjivo pripada njem. boljševičko-bezbožnoj akciji) bitno uvjetovana velikim novčanim sumama, razumije se samo po sebi. — Ovdje donosimo par glavnih linija bezbožne propagande, koja nosi sasvim vjerno svoje boljševičke karakteristike: i fanatičku eksklusivnost i najradikalniju dosljednost i savršenu organizaciju. — Glasilo V. P. F. D. je »Proletarische Freidenkerstimme« s nakladom od preko 100 hiljada. Omladinski bezbožni list je: »Proletarische Freidenkerjugend«. Svi časopisi i novine komunističke stranke stoje bezbožnoj akciji na raspolaganje kao: »Rote Fahne« (glavno glasilo K. P. D.), »Junge Garde« (glasilo kom. omladinskog saveza) »Das proletarische Kind« (dječji časopis), Die proletarische Schulpolitik« (školski časopis etc. Neka bude spomenuto i to, da se S. V. B. (Moskva) jako »brine« za Njemačku, i da se mnogo toga tiska tamo, te se onda unosi u Njemačku. Ovdje spominjemo tjednik »Neuland, koji izlazi u Harkovu. Po kvaliteti svojih grubih i infernalnih članaka i slika može se ovaj časopis mirne duše nazvati: njemačko izdanje moskovskog »Bezbožnika«.

Uz periodičnu štampu razvija se najživlja propaganda u raspačavanju brošura i letaka. »Kroz nekoliko sedmica bilo je raspačano preko milijun letaka i 40 hiljada brošura proti pape, što ih je izdala centrala« tako izvješćuje Meins na jednoj konferenciji (15. III. 1931).

Jedna druga forma bezbožne akcije je širenje skioptičkih filmova, što ih izrađuje skioptičko poduzeće: »Neue deutsche Lichbildstelle« Naslovi n. pr.: Popovi nekad i danas, Treba li radništvu vjera, Postanak vjere. — U istom su stilu i tekstovi gramofonskih ploča, koje producira »Arbeiterkult«.

Jako propagandističko sredstvo imale bi biti izložbe, što ih priređuje »Interessengemeinschaft für Arbeiterkultur« (Ifa). Koncem god. 1930. organizirala je Ifa izložbu u Berlinu pod naslovom »Štampa i Kultura«. Po svom izrazito protivjerskom karakteru izložba se nije nimalo razlikovala od sličnih moskovskih priredaba. Policija je već prvih dana izložbu zatvorila.

---

[2] I. P. F. (Beč) od koje se je odijelila komunistička opozicija u Bodenbachu ujedinila se je 5 - 7. sept. 1931. u Berlinu s Fédération Internationale de Sociétés de Libre Pensée (Bruxelles) u Internationale Freidenker-Union sa sjedištem u Pragu. Nova Unija broji oko 800 hiljada članova, od kojih sam »Deutscher Freidenkerverband« broji 1700 skupina sa 660 hiljada članova.

Vrlo aktivan je rad t. zv. Agitproptruppen (agitacijsko-propagandističke skupine). To su ili organizacije, koje pripadaju Radničkom kazališnom savezu ili za specijalne zgode sastavljene kazališne skupine. Oni nastupaju redovito na svim radničkim priredbama. Razumljivo je, da je gotovo stalan predmet njihovih predstava ismjehivanje »kapitalističkog Boga«, obeščašćivanje kršćanskih svetinja i običaja, izvrgavanje ruglu svećenstva etc. Istupi iz Crkve, osobito istupi u masama također spadaju u bezbožnu propagandu.

Jedno, možda najžalosnije poglavlje bezbožne propagande je protivjerski rad kod djece. Mala djeca moraju već znati vikati »Fuj papa Pijo! Dolje papa Pijo!«, kako to pripovijeda Dr. E. Muhler, svećenik iz Münchena, koji je prošle jeseni preobučen prisustvovao u Berlinu jednom boljševičkom dresiranju djece. I to neljudsko postupanje s dječjim dušama dovesti će i njemačku djecu dotle, da će i oni kao moskovski mališi od 5 godina slati sakupljenih par rubalja za zrakoplov »Bezbožnik« »da naše bake vide, da u nebu nema nikakvih bogova«. Bezbožna akcija među djecom osjetila se već i u kat. konfesijonalnim školama. Polovicom decembra 1931. je predsjednik konferencija njemačkog episkopata, breslavski kardinal Bertram poslao na vladu list, u kojem upozorava na ozbiljnu opasnost bezbožne propagande u školama. Po školama se organiziraju stanice (Zellen) mladih spartakista. Zadaća im je ometati rad »reakcijonarnih« učitelja, unositi komunističku misao među drugu djecu.[3] Prošlih ferija je išla i dječja delegacija u Rusiju. Djeca treba da među djecom postanu agitatori sovjetskog »raja«. Komunikacija između pojedinih ruskih i njemačkih bezbožnih organizacija je vrlo živa. Spominjemo tek natječaje. Sastoje se u tome, da jedna ruska i jedna njemačka organizacija sklope ugovor, da će do stalnog termina učiniti izvjesne stvari (n. pr. podvostručiti broj članova, raspačati 1000 bezb. knjiga, pribaviti novih 500 istupa iz Crkve etc.) za pokret.

S ovih bi par poteza bili naznačeni barem smjerovi, u kojima se kreće bezbožni pokret u zemlji, koja po broju svojih bezbožaca stoji odmah iza Rusije, a po opasnosti, što ih njezini bezbošci predstavljaju za ostalu Evropu valjda na prvom mjestu.

* * *

Bilo bi svakako nepravedno zaključiti iz širenja i razmjerno velikih uspjeha njemačkih bezbožaca na indolenciju ili barem na pomanjkanje spoznaje o sudbonosnoj važnosti bezbožnog pokreta na strani njem. kršćana, osobito njem. katolika. Ali ako je uvijek razornoj akciji teško pružiti otpor, onda ta teškoća može, da bude u izvjesnim prilikama potencirana gotovo do nemogućnosti. Možda bi ovakav slučaj mogao biti danas u Njemačkoj? Spominjemo to zato, ne kao da se dosada nije ništa uradilo protiv bezbožnom pokretu, nego jer ta kršćanska protuakcija nije još poprimila konkretne forme.

Iz dosadašnjeg protubezbožnog rada donosimo glavnije stvari. — Kao prvi i najvažniji akt ima se smatrati stavljanje bezbožne akcije na ilegalnu bazu. 28. marta 1931. izašao je drugi t. zv. Notverordnung (skupine zakona, kojim njem. vlada kuša, da sanira državnu krizu) potpisan od predsjednika republike von Hindenburga i ministra unutrašnjih djela, katolika Dr. Wirth-a.

---

[3] Cf. Ecclesiastica 26. XII. 1931.

U prvom dijelu donešene su stroge mjere s obzirom na protireligioznu propagandu. Novi zakoni su znatno pooštrili 166 § njemačkog kaznenog zakonika, koji je zaštićivao kršćanske religije. Prema »Notverordnungu« od 28. III. 1931. kažnjava se svako ismjehivanje i pogrđivanje kršćanskih religija, njihovih uredaba, predmeta, običaja. Sve sastanke i skupštine moraju se 24 sata prije najaviti s točnom oznakom predmeta govorâ i raspravâ. Priredbe uvijek mogu biti raspuštene.

Kažnjavaju se i oni, koji prisustvuju protireligioznim priredbama. Usput neka bude spomenuto, da je ovo prvi akt, kojim je Njemačka Republika javno i odlučno ustala na obranu kršćanstva.

U Berlinu postoji »Njemački savez za zaštitu zapadne kulture«, osnovan na interkonfesijonalnoj bazi sa zadaćom, da okupi katolike i protestante u radu protiv boljševizmu. Savez se još nije dovoljno razvio. Specijalno katolička protibezbožna propaganda je također u postanku.

Na ovogodišnjem katoličkom danu u Nürnbergu održana je (27. VIII.) posebna sjednica za zastupnike kat. organizacija s temom: Suzbijanje bezbožnog pokreta. Naglašeno je, da katolici (osobito radnici i namještenici) pripaze na ilegalnu i tajnu bezbožnu agitaciju. Potrebno je voditi evidenciju o bezbožnoj štampi, teatru, izložbama i sasatancima. Kontrola mora biti osobito organizirana u centrima bezbožne akcije (Berlin, Hamburg, Bremen, Sachsen, Rheinland-Westfalen, Oberschlesien). Najbolja kat. protuakcija u radu na procvatu intenzivnog kat. života u župi.[4] Može se mirne duše reći, da to nije zbog mode (jer u Njemačkoj je danas moda pisati o boljševizmu i Rusiji), da su prošle godine izašle dvije edicije o boljševizmu i s katoličke strane: Gurian »Bolschewismus« (prvo temeljito djelo o boljševizmu s kat. strane) i Nötges S. I. »Katholizismus und Kommunismus« (praktično analiziranje najviših ljudskih vrednota u svijetlu katolicizma i boljševizma). Na čisto propagandističkom polju katolici (osobito »Volksverein« - München - Gladbach) izdaju brojne brošure i letake. Kao glavnog pobornika protiboljševičke akcije u Njemačkoj spominjemo F. Muckermanna S. I., urednika »Katolische Korespondenz« i »Gral«. On upravo dosađuje (ako se za dobru stvar smije upotrijebiti ovakav izraz) svojim neumornim pisanjem svim kompromisnim, neodlučnim tipovima njemačke javnosti. On neprestano ističe, da boljševizam znači barbarstvo i teror, apsolutno uništenje svega, što su kršćanstvo i zapad kroz tisućljeća stvorili. — Samo je po sebi razumljivo, da u Njemačkoj ne prave stvarne razlike između protibezbožne i protiboljševičke propagande. Jer kao što su najbolji boljševici najdosljedniji bezbožci, Tako su najbolji bezbošci najdosljedniji boljševici.

*

Kako bi se moglo karakterizirati držane njem. katolika prema bezbožnom pokretu? Možda odsudni časovi donose sa sobom veliku volju i čvrstu vjeru u vlastite ideale. Ali to stoji, da baš danas njemački katolici (naročito kat. omladina) posjeduje živu vjeru u nadnaravnost i vječnost svojih ideala i neslomivu volju, da brane i žrtvuju sve za svoje najveće — vjerske svetinje.

[4] Opis sjednice s interesantnim nazorima i prijedlozima pojedinih kat. javnih radnika može se naći u: »Bericht über die 70. Generalversammlung der Katoliken Deutschlands in Nürnberg« str. 211. sqq.

*

Jedva da bi se što dalo sa sigurnošću ustvrditi o budućnosti njemačkog bezbožnog pokreta. On ima mnogo izgleda na uspjeh. Uslijed vanjskih okolnosti. Ako ideja i razum ne mogu stvoriti bezbožaca, tko znâ nisu li to u stanju učiniti glad i besposlica. Isto otprilike kao što su ruske milijune stvorili revolver i rubalj. Istina je, da bi se ovako stvorenom bezboštvu dalo mnogo toga prigovoriti. No destruktivna narav i ovakovog bezboštva (primjer Rusije) je odviše tragična, a da bi se s potcjenjivanjem moglo preći preko njega. — Uspjeh bezbožnog pokreta je s druge strane ovisan o reakciji njem. kršćana, osobito katolika. Treba se sjetiti, da je sudbina njemačkog katolicizma bila kroz stoljeća borba. A to znači, da je stoljetna borba njemačkom katolicizmu utisnula kao karakteristiku veliku jedinstvenost i idealno organizacijski smisao. A to opet znači, da njemački katolici već samo s tehničkog gledišta posjeduju dobre preduvjete za borbu s jednim neprijateljem, čija je glavna i zapravo jedina snaga (ako se apstrahira od vanjskih pogodnosti) u njegovoj željeznoj organizaciji i špartanskoj disciplini. *Stjepan Zec D. I.*

IZ DUHOVNE LIRIKE FRANCUSKE.

Nadmašeni od Talijana, Španjolaca i Nijemaca u religioznom slikarstvu, čini se da Francuzi ne daju nikomu preda se, što se tiče duhovne lirike. Imali su oni vazda po kojega pjesnika, koji je umio dizati stihom duše k Bogu, no nikad nisu dobili toliko i takvih duhovnih pjesama kao potkraj prošloga i na početku ovoga vijeka. Ne će, mislim, biti protivno »Životu« ni njegovim čitateljima, ako im se katkada ponudi po koji ulomak te francuske poezije.

Učinimo najprije mali skok u starije dane, i to za ovaj put tamo potkraj srednjega vijeka. Tu nam najživlje udara u oči Francois des Loges, koji se po svome poočimu Guillaumu de Villon nazvao *Villon*. Rodio se u Parizu 1431. Vrlo siromašni ali bistri dječak svršio je dobro prve nauke i srednju školu te u 21 godini postao »maitre ès arts«. Upisavši se na sveučilište, strahovito zabrazdi: postade uličnjakom, drugom skitača i pijanica, nađe se u kolu pravih pravcatih razbojnika, bi dvaput osuđen na vješala i oba puta pomilovan. Godine 1461. napisa »Veliku Oporuku«, u kojoj se vidi stid i kajanje, no ipak opet pade među zle drugove i 1463. bi prognan iz Pariza. Otad mu se gubi trag i ne zna se, kad je umro.

Uza sav opaki život Villon na sreću nije izgubio vjere, ona se u njegovu melankoliju i ironiju miješa svojim bezazlenim glasovima i mnogi njegov stih, nadahnut njome, dira do suza. Pjesnik »Male Oporuke«, koji svomu poočimu ostavlja svoj »dobar glas«; jednomu drugu »svoje gaće založene u krčmi des Frumelieresa«; »Trima mališima posve golim, Ubogim sirotama bez ičega« svoj novac — a kad im navede imena, doznaje čitatelj, da su to tri užasna lihvara

— itd., taj pjesnik u kasnijoj mnogo zrelijoj »Velikoj Oporuci«, u kojoj ima još ironije, ali nema lakrdijaškoga tona, pjeva prolaznost ljepote i života, razmišlja o smrti, traži pomoći i utjehe u Boga.

U »Velikoj Oporuci« nalazi se i znamenita »la Ballade des dames du temps jadis«, u kojoj žali za nestalim ljepotama.

»Dites - moy où, n' en quel pays
Est Flora la belle Romaine...
La royne Blanche comme un lys
Qui chantait à voix de sirène...
Et Jehanne, la bonne Loraine
Qu' Anglois bruslèrent a Rouen,
Où sont - ils, Vierge souveraine?
Mais où sont les neiges d' antan?«

Posljednjih se četiriju stihova sjećam iz Matoševa vrlo slobodnoga prijevoda u »Hrvatskoj Smotri«:

»Gdje djevica od Orleana,
Što spališe je kod Rouena?
O Majko Božja, gdje je milo lane?
Nje nema više, gdje je snijeg od lane?

Kad je Villon bio po drugi put osuđen na vješala i očekivao smrt u tamnici, ispjeva »Baladu o obješenjacima«, kojoj se toliko dive. Evo treće njezine strofe, što je govore kosti Villona i družine viseći još na vješalima:

»Kiša nas je lukšijala, prala,
Sunce u tom sušilo nas jadu,
Čavke, vrane kljuvale nam oči,
Počupale obrve i bradu.
Nikad vjetri mira nam ne dadu:
Ko napršnjak pticam iskljucane
Sveđ nas oni na sve vrte strane,
Naigrali s nama su se dosti.
Prođite se naše bratovštine,
Već molite, Bog da nama prosti!«

Majku je svoju nježno ljubio: »Nemam drugoga grada ni tvrđave, kamo bih zaklonio tijelo i dušu, kad se na me surva zao udes, doli svoje majke, žene uboge...« A evo cijele molitve Majci Božjoj, koju on ostavlja majci kao »zapis« u »Velikoj Oporuci«:

Balada,

što ju je složio Villon na molbu svoje majke, da ona njome moli našu Gospu.

Gospo rajska, kraljice zemaljska,
Vladarice čistilišne strane,
Primi mene ubogu kršćanku,
Ubroj me u svoje izabrane,
Nemoj gledat, što ja nisam vrijedna.

Ti dobara punija si, Gospo,
Nego grijeha ja grješnica bijedna:
Zasluživat, doć u nebo, velim,
Bez dobara tih ne može duša.
U toj vjeri živjet, umrijet želim.

Reci Sinu, da njegova ja sam,
Nek mi skine mojih grijeha sila,
Ti mi prosti kano Egipćanki,
Izbavi me kano Teofila,
Koji oprost zadobi po tebi,
Prem je đavlu zapisao dušu.
Očuvaj me, da klonula ne bih;
Daj mi primat duhom preveselim
Sakramenat, gotovljen kod Mise.
U toj vjeri živjet, umrijet želim.

Ženica sam neboga i stara,
Neuka sam, ne znam knjiga šta je,
Ja u kloštru, koma župljanka sam,
Gledam slikan raj, gdje muzika je,
I pakao, gdje svijet opak pati.
Strah me pakla, raju radujem se,
Doć u radost daj mi, Božja Mati,
Koju srcem punim vjere, cijelim
Svi grješnici tražiti imadu.
U toj vjeri živjet, umrijet želim.

Posveta.

Nosila si, Kraljice nebeska,
Isukrsta Kralja besmrtnoga.
Svemogući dođe s neba svoga,
Da spasenju ja se razveselim;
Za nas smrti preda mladost dragu;
On Bog naš je, njemu klanjam ja se.
U toj vjeri živjet, umrijet želim.

Milan Pavelić D. I.

KNJIŽEVNOST

Šimrak dr. J., Spomenica Kalendar Grkokatolika 1932.

Opet je ovaj kalendar pun zanimivog gradiva, a ovaj put narasao do čestite knjige od 348 str. Po sadržaju je pravi almanak.

Biskup Njaradi reče jednom: »Da nemamo grkokatoličkog sjemeništa u Zagrebu, već davno bi bilo odzvonilo uniji.« No ove godine slavi ovaj zavod

250. godišnji svoj jubilej. Kalendar pruža dakle potpunu povijest ovog sjemeništa po vrelima.

Isto se slavi g. 1932. 1500 godišnjice smrti sv. Vasilija Velikog. I na to se obazire spomenica. Dr. Janko Kalaj napisao je život sv. Ćirila. Vrlo zanimiv jest također članak kanonika Jurja Dulčića o g. k. crkvi sv. Venerande na Hvaru. Slijede zanimivi članci o Rusinima u Bačkoj i Srijemu i Slavoniji iz pera Jurja Pavića, narodni običaji i pjesme od Dane Kovačevića, vrlo poučan članak »o najvećem neprijatelju roda ljudskoga« od glasovitog i za narodno zdravlje zaslužnog pisca Dane Šajatovića.

Kalendarij pruža nam za svaki mjesec znamenite crte iz povijesti unije. Uzmemo li u obzir raznolikost i solidnost sadržaja, sjajnu opremu i obilne ilustracije, činit će nam se cijena od 45 Din. vrlo umjerena: jer knjiga imade trajnu vrijednost, te zaslužuje, da se uvrsti u svaku župsku knjižnicu.

Fr. Ks. Hammerl D. I.

Marko Soljačić: Prvi i jedini. Roman iz suvremenog života. Izdala knjižnica dobrih romana. Str. 135.

Malo je izvornih literarnih djela na hrvatskom jeziku prožetih potpunim katoličkim duhom, s izrazitim katoličkim načelima i dubljim natprirodnim shvaćanjem. Zato se to većom ljubavlju dugo vremena čita Soljačićev roman Prvi i jedini. U njem je naime katoličko naziranje na mnogim mjestima duboko izraženo.

Roman vrlo uspješno prikazuje prilike našeg vremena. Glavno je lice žena upravo herojske kreposti, uzor ženskih i majčinskih vrlina. Oko nje je još nekoliko dobrih ljudi, koji joj svojom dobrotom zaslađuju teški križ i pomažu odgajati i prehranjivati troje nejačadi, što joj ostaše iza smrti muža, njezina *prvog i jedinog.*

Drugo su sve ljudi bez savjesti, zavisni licemjeri, puni okrutne sebičnosti, koja bez obzira na druge traži udovoljenje svojih niskih strasti. Od njih strada i ova čestita žena, jer neće da okalja svoje savjesti, a ponešto je i nepraktična i odviše obzirna, da ne bude na teret drugima.

Krasna su mjesta, gdje majka moli za djecu ili se zajedno s njima utješe Majci nebeskoj.

Vrlo je dobro prikazana bijeda i nesklad modernih brakova, te ona upravo sažaljenja vrijedna »kultura«, koja se želi pokazati u pretjeranoj brizi i »samilosti« prema psima i drugim životinjama, a za siromaka u bijedi nema osjećanja ni samilosti.

J. Badalić D. I.

Knaurs »Konversationslexikon« A - Z. Berlin 1932. Verlag von Th. Knaur Nachf.

Premnogi ne će si moći da nabave kraj današnje krize veliki Konversationslexikon. A ipak bi morali nešto pri ruci imati kod pisanja, čitanja, kritika. — Evo ovdje nešto, što će svakoga zadovoljiti i obveseliti! Na 1876 stupaca naći ćeš odgovor na 35.000 riječi i pojmova; usto 2.600 ilustracija (od kojih će trebati nekoliko prelijepiti papirom); 70 jedno i višebojnih tabela i zemljopisnih kartica; 20 pregleda; 115 statističnih nacrta u tekstu. Format je jako zgodan, papir uzoran i bijel; uvez solidan. — Cijena je začudno niska ovom solidnom djelu. Stoji samo 43 (četrdeset tri) Din. bez poštarine. To će si moći da nabavi svaki, komu je stalo do dobre i zbijene građe u jednom svesku. Djelo se dobiva kod: Knjižare Štamparskog i Izdavačkog d. d., Novi-sad, Kralja Aleksandra ul. 16.

Z.

Teodor Seibert: Das rote Russland. — Staat, Geist u. Alltag der Bolschewiki. Knorr u. Hirth, München.

Redakcija prvog izdanja završena je tek u februaru 1931., a već je i 3 izdanje izašlo. Djelo je naišlo na jednodušnu hvalu ne samo u njemačkoj štampi, već i u engleskoj, američkoj i ukrajinskoj. Nekoji ga uzdižu kao prvo u literaturi o Rusiji. Postanak knjige ocrtan je u kratkom predgovoru. Dr. Seibert je proboravio 4 godine (1925. - 29.) u Rusiji kao dopisnik triju njemačkih dnevnika. I nakon povratka pratio je razvoj prilika te je u svojoj knjizi obradio stanje do g. 1931.

Dok je bio u Rusiji, mnogo je putovao, dolazio u dodir s mnogim ljudima, (zna dobro ruski), svojim oštrim okom češće prodro i u zakutke, koje boljševici neupućenim sakrivaju.

Djelo je pisano laganim stilom, zanimljivo, a uz to pažnjom na objektivnost. Pisac hoće da donese istinu. Stoga se ne boji prikazati eventualne koristi, što ih boljševizam u Rusiji donio. I ako je kojiput zašao nešto u patos (ne u slabom smislu), kao kad opisuje nepravednost u Šahti-procesu ili bezglavu gospodarsku politiku, to je tim samo pokazao, da plemenito osjeća i misli.

Ne mogu u pojedinosti iznositi mnogih prednosti, no ipak moram napose istaknuti poglavlja o školstvu, političkom životu i gospodarstvu. To treba čitati! Siromašan ruski narod! Kako još može da to trpi? To nam pisac češće kratko razjasni, a napose još u prvom poglavlju: »Kennen wir Russland?«

U završnom je poglavlju pokušao da prikaže misiju boljševizma. Dobro je zapazio, da nije dosta socijalizam kao forma, već da treba socijalnog osjećaja, koje se izražava u starom, priprostom načelu: *služim.*

No mislim, da mogu i na neke nedostatke upozoriti. Osjeća se nesigurnost u prikazivanju crkvenih prilika (miješanje grkoistočne crkve s grkokatoličkom). Aluzije na srednji vijek i »kadaver-posluh« otrcani su šlageri historički netočni i zato vrijeđaju naobražena katolika. Neupućena i pristrana čitatelja mogu odbijati usporedbe uspjeha boljševičkih — s kapitalizmom, i ako je pisac protiv sadašnjeg nenaravnog uređaja.

Progoni crkve mršavo su prikazani, osobito kad se usporede s apologijom Židova. I kao da pisac ne vidi kolika je i kako sudbonosna tragika ruskog naroda, baš u tom, što mu se i ono — često tako malo — kršćanstva čupa iz srca.

U misiji boljševizma: put i cilj novog uređaja nekako je neodređen. »Služim« dobiva svoj smisao i privlačivost tek po Isusu, koji si je uzeo za geslo: »Nijesam došao da mi služe, već da služim.«

Budući da se pisac nije zadržao samo na površini — kako već podnaslov izražava — djelo neće tako brzo izgubiti svoju vrijednost. Uz Gurian: »Der Bolschewismus« i Joseph Douillet: »Moscou sans voile«, »Das rote Russland« će biti najsigurnije vrelo informacija. Dobro je, što su ga izdale Münchner Neueste Nachrichten i želimo, da se što više raširi, da se mnogima otvore oči i ne očekuje spas od varava crvenog svijetla, već od Bijelog starca, zamjenika Isusova, koji nam jedino pokazuje pravi spas iz kaosa današnjice.

A. Kopunović D. I.

Uznik. Napisao duhovnik jedne kaznione. Prijevod s njemačkoga A. Goll. Zagreb 1931. 5 Din.

Evo opet malo svijetla u povučeni i sakriveni rad svećenika, duhovnika neke kaznione. Kratak i zbijen sadržaj ove knjižice puno nam kaže o blago-

tvornom djelovanju svećenika kod onih ljudi, kod kojih se često premalo mari za njihov moralni odgoj. Ova nas knjižica upravo osvjedočuje, da je ovoj uzvišenoj ali teškoj zadaći pravo dorastao jedino svećenik. Jer nije šala dovesti čovjeka neodgojena, koji je od djetinjstva bio naučen gledati samo najveću nepravdu, što se nanosila njemu i čitavoj njegovoj budućnosti, nije dakle malenkost uvjeriti takovu dušu ogorčenu na sve što je plemenito i sveto, da smatra svoje tamnovanje jedinom pravom zadovoljštinom za svoje prošle prestupke. A nakon tamnice svećenik mu još mnogo piše i potiče ga, da samo ustraje i da se drži svojih dobrih odluka. Pisma i riječi duhovnikove tako su djelovale, da je napokon od uznika postao pravi apostol zborom i tvorom u duhu Katoličke Akcije.

U ovom malom djelu ističe se osobito sveto djelovanje liječnika duše, pa ga stoga toplo preporučamo. *M. Jović D. I.*

Razgovor ugodni. Zabavni kalendar za g. 1932. Izvanredno izdanje knjižnice dobrih romana. Str. 90.

Taj je kalendar uspjela antologija ponajljepših crtica i novela suvremenih evropskih pisaca. Od svakog je naroda uzeta po jedna pripovijest (s francuskog dvije). Među njima ima pravih bisera umjetničke i etičke vrijednosti.

Već prva novela Kruh naš svagdanji od slovenskog svećenika Finžgara pisana je tako vjerno i živahno, da čovjek čitajući sam proživljava uveliko svu stravu siromašne obitelji, koja je u pogibli, da joj pogine živinče, jedini izvor prehrane kroz dugu zimu. Ali otac i majka s petero nejačadi usrdno i žarko mole, te bi uslišeni i spašeni od tako blize nesreće i očite bijede. Tu zahvati srce osjećaj pouzdanja i povjerenja u blagu Providnost, koja se za sve milo brine.

Puna je dubokog smisla Joergensonova alegorija Buntovno drveće, u kojoj sasvim konkretno i vrlo jasno prikazuje svu bezumnost i očaj ljudske oholosti, koja se odvraća od Boga, ma stradala radi toga poput drveća, koje neće da bude ovisno o suncu, ni prima od njeg životne snage, nego radije vene i umire.

Na Glišićevu Prvu brazdu sjeća naslovom i sadržajem Posljednja brazda od Paula Kellera. To je dirljiva crtica, puna nježne idiličnosti, tužne sjete, mira i veličanstvenosti. Ljudi gledaju i računaju na ljudsku, ali svuda se krije upravljanje »Gospodara vremena«, koji je naredio, da život čestitog seljaka Tobije svrši »u ponedeljak navečer, kad ševa otpjeva.« Tobija ore, okrene i posljednju brazdu, kad li mu dođe prijatelj iz mladih dana i ponudi mu svoju burmuticu. On uzme i moćno kiše. Smrt se približi, nad njegovom glavom nešto zasvjetluca, i on pade mrtav. Ljudi govore, da mu je pukla srčana žila, ali »Bog je tako htio.« No što zato, da je umro? »Seljak je išao van na usko polje, a okrunjeni kralj, koji je uzdignut nad sav svijet vraća se kući.«

Moć i snaga molitve te pouzdanja u Boga lijepo je prikazana u dirljivoj priči isusovca Colome. Jadni bogalj moli svako jutro, da mu Gospodin pošalje srnu u blizinu kuće. Zatim se odvuče u polje i evo plijena, koji on ubije, te od toga živi sa svoje dvije kćerke.

Socijalnog je značenja crtica prevedena s finskog Velika plaća. Bogati protestantski pastor i njegova kći hoće svakako da zadrže uz neznatnu plaću starog slugu Tomu. Obitelj mu ne može od tog živjeti. Kći izračuna, koliko od kukavne zarade otpada na svakog člana. Cijelih osam para na dan. Mjesto da mu pomognu i povise plaću, kći kaže samo: »S tim doista ne može izlaziti. Tata, ne smijemo Tomi braniti, ako zbilja hoće da ode.«

S mnogo natprirodnog shvaćanja i dubokog značenja jest pripovijest od madžarskog pisca Kálmán Mikszáth Par malih čizmica. Starog seljaka Biziju stiže nesreća za nesrećom. Umrla mu kći, ukradeni konji, izgorio hambar sa žitom. Griješnik je on. Bio je tvrdica, lihvar, ohol, bešćutan. Sad osjeća nad sobom težinu ruke Gospodnje. I sin mu je na smrt bolestan. Htio bi se pomiriti s nebom, ali ono ne prima njegovih darova. Kip, što ga je kupio za crkvu, se razleti na tisuću komada, križ nasred groblja slomi mu grom. Nema mu oproštenja. Što da čini? Neko siroče je baš kraj njeg, a stari se grješnik osjeća sigurnijim, ne boji se barem, da će ga grom udariti. Dijete je boso, te mu on kupi čizmice. Starac se osjeća laganije. Povede siroče pod svoj krov. Na trijemu mu jave, da su se našli ukradeni konji, sin mu je izvan opasnosti. »Kako je to nebo daleko, a ipak, kako je blizu... Za sami jedan sat možeš stići do njega — s par čizmica.« Djelima ljubavi prema bližnjemu postizava se milost i sklonost neba. *Josip Badalić D. I.*

Horae diurnae breviarii Romani... Pii Papae X. auctoritate reformati: Editio IV. amplificata I, Taurinensis.

N. 1. Linteo anglico, flexili, ornatibus sicce adlaboratis, angulis, rotundis, sectione rubra, 4 sigillis ac theca lintea *Lib. it 35.—*
« 2. Chagrin nigro, (cetera omnia ut ad N. 1.) *« 45.—*
« 3. Ut in N. 2, sectione vero aurata *« 47.50*
« 4. Chagrin nigro optimo (selecto), cum ornamentis aureis in margine, (cetera omnia ut ad N. 3) *« 50.—*
« 5. Maroquin optimo nigro vel alio colore: cetera ut pro confectione N. 3 additis aureis ornatibus in plano *« 61.—*

Horae diurnae, što ih izdala izdavalačka firma Marietti u Torino (Italia), uistinu su veoma priručne. Čovjek ne treba nikad gledati u Ordinarium, budući da je iz njega sve uvršteno u pojedine časove kroz sedmicu. Šta više, često je puta molitva štampana na dvije strane istoga lista, samo da ga ne treba okretati. Slova su krupna, papir fin. Uz Horae diurnae ima još i cijeli Officium parvum BMV, a nesamo njegove horae diurnae. Usto ima u toj knjizi i izvadaka iz Rimskoga obrednika i različitih molitava. *B. Strižić D. I.*

BIBLIOGRAFIJA

a) Neprijekorne:

Babić Lj., Đurđica Agićeva. Str. 211. — Zagreb 1931. Nije sasvim bez prigovora.
Bakšić Dr. S., Nerazrješivost ženidbe u sv. Pismu N. Z. Str. 67. — Zagreb 1931.
Bučar Dr. F., Spomen spis zagreb. Klizačkog društva 1877 - 1931. Str. 112. —

Zagreb 1932.
Ćosić D., Ogledi sa setvom kukuruza u 1929, 1930 i 1931. Str. 15. — Beograd 1931.
Danica. Kalendar Društva sv. Mohora za Istru za g. 1932. Str. 158. — Gorica 1932.
Drane F., Duh dominikanskog reda. Str. 328. Zagreb 1932.
Džepni porezni kalendar 1932. Str. 87. — Zagreb 1931.
Esih Dr. V., Naše iseljivanje u Francusku. Str. 12. — Zagreb 1932.
Finansijski almanah. Str. 208. — Zagreb 1931.
Grossmann-Hahn, Bubrežne bolesti. I. dio. Str. 54. — Karlovac 1931.
Gušić B., Mljet. Antropogeografska ispitivanja. I. dio. Str. 229. — Zagreb 1931.
Iseljeničke konferencije u Zagrebu. Str. 36. — Zagreb 1931.
Ivančan Dr. Lj., Čazmanski kaptol (1232 - 1932). Str. 49. — Zagreb 1932.
Izabrane pripovijetke. Str. 112. — Gorica 1932.
Jagić - Lederer, Mali ptičari. Str. 22. — Zagreb 1932.
Jukić F., Progonstvo fra Frane Jukića iz Sarajeva u Carigrad g. 1852. Str. 16. — Zagreb 1931.
Kalendar dobrov. društva za spasavanje 1932. Str. 62. — Zagreb 1931.
Kalendar zanatlija 1932. (ćir.) Str. 128. — Beograd 1931.
Kaluđerčić R., Kontokorenti ili Tekući računi po engl. franc. i nem. metodi teoriski i praktično (ćir.) Str. 32. — Novi Sad 1931.
Lisičar V., Lopud. Historički i savremeni prikaz. Str. 94. — Dubrovnik 1931.
Majnarić Dr. N., Sofoklovi slijednici. Str. 45. — Zagreb 1932
Mali statistički priručnik grada Zagreba 1931. Str. 78. — Zagreb 1931.
Mandatne države i protektorati u Levantu. Str. 38. — Beograd 1932.
Milosavljević ing. D., Poboljšanje telefonske službe u Jugoslaviji (ćir.) Str. 74. — Zagreb 1932.
Mirković Dr. M., Spoljna trgovinska politika (ćir.) Str. 179. — Beograd 1932.
Narodno kolo 1932. — Zagreb 1931. (Neke su šale loše).
Onip - Herceg, Dođi, idi za mnom. Str. 32. — Zagreb 1931.
Pavić I., Idimo za Isusom. Str. 96. — Gorica 1932.
Peradarski kalendar 1932. Str. 92. — Zagreb 1931.
Perojević M., Petar Kružić, kapetan i knez grada Klisa. Str. 209. — Zagreb 1931.
Petrović Pecija, Priče. Str. 121. — Zagreb 1931.
Posetnik kroz Novi Sad. Str. 28. — Beograd 1931.
Poštanski kalendar za g. 1932. Str. 85. — Zagreb 1931.
Prilozi za poznavanje reljefa u našoj zemlji (ćir.) Str. 51. — Beograd 1931.
Ružičkova M., Najnovija prakt. građanska kuharica. — Zagreb 1931.
Seljački kalendar 1932. Str. 112. — Zagreb 1931.
Srebrnić Dr. J., Što nam je Papa? Korizmena poslanica. Str. 24. — Zagreb 1932.
Šenoa A., Seljačka buna. (Izd. Matica Hrv.) Str. 345. — Zagreb 1931.
Šimrak Dr. J., Spomenica Kalendar grkokatolika križevačke biskupije 1932. Str. 294. — Zagreb 1931.
Vlahović o. J., Pompejske ruže. V. izd. Str. 64. — Ljubljana 1931.
Vrgoč Dr. A., Uputa u farmakognoziju. Str. 496. — Zagreb 1931.

Zlatanović D., Zubno lekarstvo. Odontologija (ćir.) Str. 124. — Niš 1931.
Živaljević D., Beogradska opština (ćir.) Str. 10. — Beograd 1932.

b) Prijekorne:

Jeruzalem V., Udžbenik psihologije (ćir.) Str. 196. — Begrad 1931.
Mali domaći Kalendar 1932. — Virovitica 1931. Ne slaže se s kršć. načelima.
Svjetski ilustr. kalendar 1932. — Virovitica 1931.
Veliki domaći kalendar 1932. — Virovitica 1931.

c) Zle:

Božićnica, Kalendar za 1932. — Članak: Čovječanska obitelj résumé je Wellsovih hipoteza o historiji. Kao što Wellsovo djelo, tako i taj članak obiluje znanstvenim neispravnostima i apriornim tvrdnjama.
Crveni kalendar 1932. Str. 76. — Zagreb 1932.
Desetak - Odredba Božija (ćir.) — Beograd. Nekatolički pisano.
Drajzer T., Jedna amerikanska tragedija. Roman. S engl. preveo Jovanović (ćiril.) Beograd. — Već u uvodu ima svašta: »H. Spencer, Darwin, Niče (sic) njegovi su filozofi (Drajzerovi)... Neumoljivi determinizam... ne postoji ni dobro ni zlo: samo konflikt snage. Toj borbi slepih snaga pesimista Drajzer ne daje nikakova smisla, ali ga ona zanima... (Uvod, str. 11). U samom se romanu plitko ironizira molitva i pobožnost; iznosi talog barskoga života etc.
Erceg R., Izlazi iz svjetske krize. Str. 30. — Zagreb 1932.
Fibih D., U vrtlogu. S ruskog preveo V. B. Fink I. i II. (ćir.) Str. 120. — Beograd 1931.
Flaubert Gustave, Salambo. Slovenski prijevod. Ljubljana 1931. Roman je već 20. juna 1864. izrično stavljen na indeks.
Gautier T., Roman jedne mumije (ćir.) S franc. Str. 182. — Beograd 1931.
Hrv. kat. kalendar Grgur Ninski za g. 1932. Str. 80. — Zagreb, Starokatolički.
Jevtić Dušan, Od Boga zaboravljeni — Beograd 1932. Izdanje Mlada Srbija. Ima panteističkih ideja.
Jugoslavenski Gut-Templerski red Trezvenost. I. O. G. T. Pravila. Masonska propaganda.
Kutlešić M., Moderna majka (ćir.) Str. 16. — Beograd 1932.
Makiaveli - Ristić, Vladalac. ćiril.) — Beograd.
Molitvena predavanja. Str. 19. — Novi Sad.
Nalkowska Z., Zla ljubav. Str. 222. — Zagreb 1932.
Nedeljković D. Dr., Je li u lepoti apsolutna stvarnost svega. Ogled o pankalizmu (ćir.) Str. 172. — Skoplje. U prilog je nekršćanskom shvaćanju.
Paunović Siniša, Na raskršću, Pjesme, (ćiril.) — Beograd 1932. Bolesna senzualnost.
Pekić Petar, Novi ljudi. Str. 160. — Subotica 1932.
Ristić M., Koje su pobude i kakvi uspesi školske filozofije. Str. 43. — Beograd 1932.
Rodigent, Đavo u čovjeku (Iz zbirke 1000 najljepših novela, sv. 36). — Pornografija.

Šmeljov I., Meri (ćir.) S ruskog. Str. 72. — Beograd 1931.

Trivunac dr. Miloš, prof. univ., Gete (sic) - Rajković-Čuković, — Beograd 1932. (ćiril.) Str. 94. — Ipak malo pretjerano zvuče tirade: »... manje se zna da je (Goethe)... mudrac i sebesednik, da je čak jedan od najvećih mudraca u istoriji čovečanstva i po svoj prilici najznamenitiji sebesednik svih vremena...« (str. 51.) A kao prava ironija doimlje se čovjeka onaj auktorov zaključak: »Iz svega što je rečeno o Geteovoj ljubavi... vidi se jasno (?) da je Gete ujedno apostol koji živi po svom učenju, da je i pored svoga poganskoga panteizma, i pored svojih oporních ispada protiv zvaničnog hrišćanstva svoga vremena„ u stvari hrišćanin u najboljem smislu reči...«

Vuk M., Autosugestija. Str. 23. — Zagreb 1932. Nekritički.

Zabavnik. Veliki ilustrovani kalendar za g. 1932. — Virovitica 1931.

d) Zakoni i slično:

Beležanski M., Zakon o prinudnom poravnanju van stečaja i njegova primena u praksi. (ćir.) Str. 40. — Beograd 1931.
Dimitrijević Đ., Čitanka za II. r. zanatskih škola (ćir.) Str. 84. — Beograd 1931.
Divac N., Zoologija. II. dio. 3. izd. (ćir.) Str. 339. — Beograd 1932.
Marčić S., Važnije odredbe zakona i radnjama za službodavce i pomoćno osoblje. Str. 64. — Split 1932.
Pavlović Dr. M., Čitanka sa gramatikom srpskohrvatskog jezika. II. izd. (ćir.) Str. 280 + 68. — Beograd 1931.
Poslovnik za opšte upravne vlasti. (ćir.) Str. 64. — Beograd 1931.
Poslovnik za opšte upravne vlasti. Str. 99. — Beograd 1932.
Radivojević T., Kraljevina Jugoslavija. 10. izd. (ćir.) Str. 96. — Beograd 1931.
Radivojević T., Vanevropski kontinenti sa geografskom čitankom za 3. r. srednjih škola (ćir.) 11. izd. Str. 100. — Beograd 1931.
Radulović J., Porez na rente. (ćir.) Str. 159. — Beograd 1932.
Šuman, Zakonski propisi iz oblasti industrijske svojine. Str. 695. — Zagreb 1931.
Taranovski D. T., Istorija srpskog prava u Nemanjićkoj državi. I. deo (ćir.) Str. 262. — Beograd 1931.
Tarifa o naplati žigovine i ostalih pristojbi za radove, koje vrši središna uprava za mere i dragocene metale. (ćir.) Str. 24. — Beograd 1931.
Uputstva za poslovanje s poštanskom štedionicom. Str. 30. — Beograd 1931.
Uredba o naknadi putnih i seobnih troškova državnih službenika građanskog reda (ćir.) Str. 30. — Beograd 1931.
Zakon o državnim monopolima. Str. 72. — Beograd 1932.
Zakon o graničnoj trupi (ćir.) Str. 67. — Beograd 1932.
Zbirka međunarodnih ugovora g. 1930. I. i II. knj. Str. 991. — Beograd 1931.

»ŽIVOT« izlazi 10 puta godišnje na 48 stranica. — Urednik: Karlo Grimm D. I — Vlasnik: Kolegij Družbe Isusove u Zagrebu, A. Alfirević D. I. Tiskom »Glasnika Srca Isusova« — K. Grimm D. I.

REVIJA ĆE IMATI PET DIJELOVA: — ZNASTVENE STUDIJE, — RIJETKI I NEIZDANI DOKUMENTI, — KRATKE BILJEŠKE I TEKSTOVI, — BIBLIOGRAFSKI PREGLEDI, — NAPOKON ZNANSTVENA KRONIKA SVEGA ONOGA, ŠTO SE TIČE POVIJESTI DRUŽBE.

DVA SVESKA, OD KOJIH ĆE SE SASTOJATI JEDNO GODIŠTE, IZLAZE 20. SIJEČNJA I 20. LIPNJA. SVAKI ĆE IMATI NAJMANJE 176 STRANICA.

Cijena Reviji: *Godišnja pretplata za Italiju: 25 lira; izvan Italije 30 lira.* Pojedini broj: *za Italiju 15 lira; izvan Italije 18 lira.*

Dopisivanje s uredništvom i upravom šalje se na: *R. P. Director ARCH. HIST. S. J. — Borgo S. Spirito 5,* ROMA (113). — Pretplatu valja poslati *unaprijed* na upravu.